

Velikonoční příloha Informačního Bulletinu

České Statistické Společnosti

duben 1994, ročník 5.

Vážení kolegové,

Když mne „šéfredaktor“ Bulletinu ČSS nedávno požádal o pár úvodních slov pro tuto přílohu, byl jsem potěšen. Cítil jsem totiž, jak má hvězda stoupá, neboť jinak jsou mi svěřovány spíše úlohy vymahače příspěvků, výpomocně písáčky, korektora a poslíčka. Podrobnosti o této úloze čtenář nalezne v knize *M. Twaina, Dobrodružství* .... A jelikož mi ve zkratce nastínil chystaný obsah, odebral jsem se do Klementina si vypůjčit zažloutlé výtisky Lidových novin z období 15. 6. – 21. 8. 1924. Chtěl jsem být totiž řádně připraven. Vzorem mi k tomu byl prof. Kubáček a jeho vyprávění na ROBUSTu'90 o tom, jak se připravoval na svou první konzultaci s lékaři. Proti jeho několikasetstránkové odborné monografii se ukázal můj úkol být mnohem snazším. Pravda, stran bylo také mnoho, ale těch relevantních „naštěstí“ málo. Dozvěděl jsem se například, že jedna vesnice poblíž Anglesey se jmenuje prostě a jednoduše Llamfairpwllgwyngyllgogerychwyrndrobwlllantysiliogogoch. Je to ostatně oblíbená tajenka méně náročných křížovek (ve Walesu), resp. těch náročnějších (u nás). Dozvěděl jsem se také, že v Carnevonu, hlavním městě Walesanů, ani na poště nevědí o naší zemi, je to přece tak daleko, a také že tam v sedm večer nedostanete večeri. Také že tam mají hezká děvčata z jejichž úst se ta prapodivná řeč tak pěkně poslouchá. A to bylo skoro vše, neboť o Irsku jsem se nedozvěděl vůbec nic. Myslím si, že za to tehdy mohla především irská otázka.

Jak se však přesvědčíte dále, „times are changing“ i za kanálem; takže nevěřte prosím vše autorovi byť je klasik. Jak zjistíte, již nás za kanálem znají, máte-li peníze dostanete najíst v kteroukoliv denní a noční dobu, ba i irská otázka pomalu vymírá (snad). Takže snad jenom ta vesnice poblíž Anglesey zůstala na svém místě. To aby to nebylo luštitelům křížovek líto. Poodhrnout tuto roušku neznáma nám pomohli dva naši kolegové, jimž bychom rádi touto cestou chtěli poděkovat a Vám nabídnout místo pomlázky trochu neobvyklého Velikonočního čtení.

Na velikonoce 1994 JA & GD

Old good England

Zdeněk Fabián

I.

Ve středu přišel dlouho očekávaný povzbudivý dopis z Litfondonu. Ve čtvrtek jej ústavní komise 'Vzhůru do Evropy' přihodila na miskou vah a jazýček se vychýlil na stranu Má dáti. Týž navečer jsem zakoupil autobusenku a paní, kterou jsem nedávno sbalil, mne sbalila. V pátek už zbývalo jen zakoupit společenské boty, deštník a libry a najít na nádraží Praha-Florence bus jménem „ADCO travel“. Boty jsem vybral malé a deštník vhodný do deště za úplného bezvětří, libry však byly pravé. Nebo dobře zfalšované, protože pan doktor Collins, pokladník Evropského meetingu statistiků, je přijal bez váhání.

V pátek 12.9.92 v 17 jsme se s ADCOem vydali opustit pevninu, které jsem byl padesát let věrný.

II.

Temnou sjednocenou zemi německou jsem nekompromisně prospal.

Belgii ne. Vypadá jako Polabí osídlené hovězími. Sem tam nějaká usedlost kolem dálnice a jinak pole a louky zabydlené kravami všech možných pletí. Brusel je velkorysý a demokratický: u cesty strohé mrakodrapy a mezi nimi přízemní baráčky s obrovskými reklamami.

V Ostende ADCO nalodili na trajekt a nás vyhnali na palubu. Kanál si lehce šplouná, Venclovský by měl radost. Lehká nevolnost v krajině žaludeční asi není počínající mořská nemoc, ale tušení chystaného krátkého sdělení o tom jak by se měla dělat teorie pravděpodobnosti. Začínám malovat slajdy a občas zajdu na WC, kde jsou mušle odděleny přepážkami, aby sousedé neokukovali váš terminál cest močových. Pěkné.

Po 4 hodinách jsme opět v přístavu. Vpravo se krčí proslulá bílá skála doverské, vlevo se vypíná pevnost a uprostřed je prostorná budova Immigration office, kde si stoupnete do jedné ze dvou front. Ta kratší je pro příslušníky Commonwelthu a EHS, ta delší nepohyblivá pro ty bůhví kde narozené, jestli vůbec, kteří musí být důkladně ohledáni, proklepáni a prověřeni, zda si náhodou nemíní na ostrovech nekvalifikovanou práci vydělávat tvrdé libry. Podezřelí jsou obratem posazeni na nejbližší zpáteční trajekt.

Hned po výjezdu na dálnici zažívám šok. Kolem jede auťák a jeho řidič si čte noviny! A další! Celkem sedm řidičů čtoucích za jízdy noviny jsem napočítal, než mi došlo, že tu auta mají volant na pravé straně. A jezdí

vlevo, fakt. Měl jsem pocit, že jsem se setkal s antihmotou. Později jsem si na tento přírodní úkaz zvykl, ale odkud na mne, jakožto chodce, vyjíždějí auta na přechodech, jsem se divil pořád.

V Londýně jsem se, na zádech krosnu s božíhodovým oblečkem a pohorkama, v ruce kufřík s leistry, tašku se spacákem a plánek metra, odkudsi přesunul na Paddingtonské nádraží a odjel prvním trejnem do Bathu, kde už mne čekali, odvezli, uvítali, zkasírovali a uložili. Nakrmit a napojit jsem se musel sám, což jsem ovšem předvídal a byl tudíž připraven.

Vlaky tu jsou bezvadné. Pruhované, rychlé a přesné, uvnitř čisté, vybavené křesílky a stolečky nebo aspoň sklopnými podložkami a všichni toho využívají. Máte dojem, že jste se octli ve veřejné čítárně.

Metro nemá stolečky, zato je vybaveno důmyslným systémem revize jízdenek. Neproklouzne ani myš. Vychází se z myšlenky trestnou činnost znemožnit, na rozdíl od našeho systému tuto umožnit a pak trestat. Turnikety vás nepustí ani dovnitř, ani ven, ani přestoupit, když jim nenabídnete zchroustat platný lístek. To, že je platný, je zakódováno v magnetickém proužku na jeho hřbetě. Instalace systému asi nebyla levná, ale v Praze je prý 70 % černých pasažérů. Krát 4.5 miliónů Londýňanů (jistě polovina jezdí autem) a půl miliónu turistů krát 2 krát 1.5 libry je 10.5 miliónů liber denně zpátky.

III.

Přízemí univerzity v Bath je v prvním patře. Pod ním je technické podlaží, parkovací kóje označené jmény a tituly a stromy, které prorůstají do přízemí velkými čtvercovými otvory v dlažbě. Kdyby to byly ořechy, šly by cestou na přednášku klátit, ale nejsou. Areál připomíná bitevní loď. Na přídi a zádi jsou koleje pro chudší, místnosti pro hospodářskou správu, hrací automaty, poštu, obchody, automatické pračky (1 várka = 1 libra) a televizní room (TV promítána na plátno), na bocích jsou posluchárny opatřené měkkými křesílky a laboratoře plné počítačů. Loď pluje v moři trávníků, fotbalových a ragbyových hřišť a zeleně vůbec a je doprovázena podpůrnou formací malých člunů, což jsou kolečky pro ty ještě lépe situované, s pokoji barevnými a televizory privátními.

Největší dojem ve mně zanechala univerzitní knihovna, book shop a ovšem exhibiční statistických knížek vydaných různě po světě v posledních 3–4 letech (každé vydavatelství má zřejmě v Bath filiálku). Knihy jsou lákavě barevné vně i uvnitř, o čemkoliv, na co si jen vzpomenete, si můžete vybrat tlustou, tenkou i obrázkovou a jsou psány formou odpovídající mottu knížky Information and Entropy pánů Covera a Thomase, kterou mi

na jednu noc zapůjčili z výstavy: „Vše se dá říct jednoduše, ale nesmí to být zjednodušené“ (Einstein).

V přednáškových sálech university je radost podřimovat. Ne že by to na meetingu bylo většinou nutné. Nejvíce se mi líbila Principal Lecture pana doktora Vovka z Moskvy o tom, že by se teorie pravděpodobnosti měla dělat jinak. Jeho kalkulus byl přijat slovním plénem inverzně než mnou: s pochopením a nesouhlasem. Hitem meetingu byly wavelety. Aspoň mi to říkala paní doktorka Hušková.

Po přednáškách jsem si chodil místo večere zaběhat. Došlapovat na anglický, neustále stříhaný trávník, je příjemné. Jednou jsem se pustil dál, běžel jsem mše mezi kamennými zdmi, za nimiž se (chtěl jsem říct mňhají, ale nebyla by to bohužel pravda) za nimiž se ukrývají kamenné vilky a květinové záhony a trávníky a spousta hřišť. Hřiště pro ragby, hřiště pro golf, hřiště pro krávy. Je to zelené, ostříhané a opatřené cedulemi Privat nebo Privat club, kamž přijíždějí mladí pánové v bílých košilích a červených kabrioletech, aby si něco. Nevím co, ale vypadají, že se na to těší.

Nečekal jsem, že mne old good England takhle osloví. Líbí se mi tu a lituju, že tu nemůžu studovat, jako ty děcka kolem, přelouskat něco z těch barevných knížek, zakopat si na trávníku co nemají ani na Spartě a večer sedět u počítadla ve svém ajnclsku s Johny Walkerem nebo aspoň s nějakou studentkou nižšího ročníku. Vzpomínám na svá studia: na cimře 5, v posluchárně 300 lidí, luštění položitelných rukopisných přednášek ve studovně ve vojenském mantlu protože na 5.květnu praskl kotel a bránická sedmička lemtaná z lustru.

IV.

Bath je vápencově šedobílé viktoriánské město. Královský architekt, který je vyprojektoval, se s tím moc nepáral. Nakreslil jeden barák a královští zedníci ho nafrkali do všech ulic, strání a zatáček kromě kouska v centru, kde už bylo historično. Ten barák má na střeše deset komínů, krát dvacet tisíc, Kladno hadr. Pravda, tady jsou už i ty komíny historično.

Prohlíželi jsme si je s Peterem z bratislavské techniky ve středu odpoledne díky laskavé péči pořadatelů meetingu. Průvodce hovořil krásnou pomalou angličtinou učitele zvláštní školy, takže jsem téměř rozuměl, kde bydlel který admirál, když zde byl léčen z alkoholismu, podagry a syfilidy. Pořád jsem čekal, kdy už nás dovede k nástupní stanici dvoupatrových autobusů na tu inzerovanou tour. Že se tak nestane, jsem pochopil na kula-tém náměstí, kde v každém čísle bydleli nejmíň dva admirálové a půldruhý konkubíny levobočka levobočka krále Jindřicha Plantážníka. Tam nás totiž

jeden z tour busů s naloděnými cestujícími málem přejel. Pořadatelé ušetřili 7 krát 2 libry.

Poznámka. Kulatému náměstí se zde říká circus. Tohle bylo circus Circus. Když byla kdysi jakási konference v Dejvicích, byl kulačák uveden v anglickém plánu jako circus Říjnové revoluce.

Opravdové zajímavosti pak už skoro nešly stihnout. Jsou tři: římské lázně s několika bohužel nepoužívanými bazény, katedrála s překrásným pavučinovým stropem, jak už tak anglické katedrály bývají (alespoň podle obrázkových knížek v book shopu) a do které jsem se vecpal v posledním okamžiku a galerie duševně se mnou zpřízněných naivních malířů (ne, že bych byl malíř), která už byla klouznutá (closed). Okénko, kterou jsem si na ní udělal v pátečním přednáškovém maratonu, zůstalo nevyužito, neb padaly provazy, jak zde říkájí trakařům.

Zbývajících 290 statistiků toho dne dílem odpočívalo, větším dílem pak jelo do pravěkého Stonehenge. Kdo nebyl v Stonehenge, nebyl v Anglii. Nepřihlásil jsem se předem v Praze, ježto jsem se dožebraval všemožných slev a úlev a pak už bylo plno. Tedy, dvě místa byla volná v hodinu H , ale když jsem se pokoušel jedno z nich v $H + 1$ obsadit, Mr. Collins byl proti. Měli jsme s Peterem, který byl v bezpečné vzdálenosti připravený v případě úspěchu zaujmout to druhé, dojem, že mi vysvětloval, že už nevzal 30 jiných, co se přihlásili dříve. Namítal jsem že tito se v hodinu H neobtěžovali, ale asi mne neslyšel, protože sám mluvil dosti silným hlasem.

V.

V týdně jsem volal Markovi, kterého jsem před 14 dny náhodně potkal na ústavním dýchánku a který mi někdy po půlnoci možná slíbil, že mne vezme do Walesu. Pomocí automatického telefonisty mi k mému naprostému úžasu sdělil, že si mne v sobotu ráno vyzvedne na nádraží v Bath.

Přemísťoval jsem se v Británii ve dvou polohách.

První poloha sed spatný. To je dobrá poloha. Lze ji zaujmout ve vlaku či autobusu. Můžete při ní číst, spát, malovat slajdy nebo otvírat konzervu.

Druhá poloha sed obkročný. Marek, rok už nezaměstnaný, prodal z důvodu výživy auťák a přijel pro mne motobajkem. Navlékl mi nepromokavou kombinézu, posadil na tandem do druhé polohy a odfrčel se mnou via Bristol do své rezidence v Birminghamu.

Že to není motobajk, ale motobýk, jsem pochopil záhy. Ve městě Marek jezdí stylem 'Ukažte mi díru a já se do ní okamžitě nacpu', v kántry předjíždí vše živé, snad s výjimkou vozů formule 1, které jsme ale nepotkali. Když jsme si to navečer přikalili do horolezecké kotydky pod Swindonem, hleděli

na mne horší vlci i jedna černá vlčice s úctou a hned kamže zítra polezem. Když Marek řekl, že jdem jen for a walk, byli viditelně zmatení a pak se mne jeden zeptal, zda vím, kolikrát se už Mark na motobýku rozflákal a jak je to s tím čerstvým šroubem v jeho levém koleně. Řekl jsem, že vím. Byli zmatení ještě více. Zjevně jim to připadalo nekonzistentní, ale ve Walesu to zase tak moc nevadí, jak ještě o tom bude řeč.

Do Walesu to bylo překvapivě daleko i při Markově technice jízdy. Vlakmo jsme přešli Anglii našší za 2 hodiny, což je jako z Prahy do Chocně. Jak jsem tak cestou pilně pracoval na přednášce, nezaznamenal jsem, jak jedeme rychle (120 mil/hod), takže jsem britský prostor hrubě podcenil.

Nejprve jsme se stavili u Marka. Varoval mne předem, že to má doma trochu untajdy. Pochopil jsem, že tam něco nemá, ale on má. Bordel. Bydlel jsem na koleji i v maringotce obsluhy ropného vrtu, takže jsem se domníval, že mne v tomto směru těžko něco překvapí, ale ano. Dlouho jsme se tam ovšem neplandali. Mark si vzal kletr a pohory připravené na kuchyňské lince, řekl „Máš blbou bundu“, zalovil v hromadě lyží, časopisů, elektrických vrtaček a neumytých talířů, vyndal apartní nepromokavou větrovku, já ji oblékl a vyrazili jsme.

Na cestu je dobré se najíst, takže jsme v další fázi zaparkovali před pubem. Ve slovníku pub = hospoda, ale není to pravda. Pub má s hospodou společné pouze základní určení: zkasírovat vás za guláš a nějaké to pivo. Jinak se puby po cestě i v Londýně (tam jsem je navštěvoval jen platonicky) od hospody dost liší: V pubu je maximálně 15 hostů rozesazených mezi žbrdlíky, přepážkami a točitými schody, není tam zahuleno, na zdech stovky fotek v oválných rámečcích, ze stropu vlají nejružnější cingrlátka, místo pípy je bar, nad kterým visí hlavami dolů barevné lahve, které vám po otočení ventilu čváchnou do sklínky paňáka a pivo se čepuje z kávovaru.

V tomto Markově pubu jsem měl ledvinky, dvě piva a dvacetiminutové klavírní quasijazzové vystoupení, které sklídilo podstatně uznalejší potlesk několika náhodných hostů než mé, pravda o pět minut kratší vystoupení v sekci Statistics II Evropského meetingu.

No a pak jsme jeli a jeli.

Ve Walesu nemají domy vyrobené z červených cihel, jako v Anglii, Německu, Belgii a severní Francii, ani z vápence jako v Bath nebo v Králově Dvoře, ale z břidlice. Jsou šedé, černě orámované, ale díky občasnému vápnu, červenému psímu vínu a slunci se mi nezdály nijak trdomyslné. Krajina je moc krásná, zelená a zvlněná, krávy růžové, městečka jako vymalovaná a kolorovaná cedulemi s magickými zaklínadly: Llangollen, Llandudno, Llanberis, Llanwrtyd, Llanystumdwr, Llandrindod, Llanwrst, Llechwedd.

Ale hory jsou hory a zaplaťpámbu, už jsme tu.

VI.

Okružní hřebenovka na Swindon, nejvyšší horu Walesu i Anglie, 3560 stop vysokou, je jako turistův sen. Autem (nebo motobýkem) dojedete do místa, kde v Tatrách už máte propocené i tkaničky u větrovky a v Alpách už musíte bivakovat, a za hodinku už lezete na něco jako vrchol Kriváně a po tatranském hlavním hřebenu do Nízkých Tater a z Velké Fatry přes bufet na Swindonu do Roháčů. Kolem vás se válí mraky, inzerované v bedekrech, po ježatých černých skalách, vyvrásněných, jak jinak ve Walesu, do zcela náhodných směrů.

You are lucky man, řekl Marek, když se mraky roztrhaly a náhle byly vidět celé ty kopce až k Atlantiku (Irské moře, říkal Marek, ale to je přece Atlantik). Byl jsem lucky a zároveň unlucky, ježto jsem pod dojmem, že mraky ještě zhoustnou, vyplácal film na tu mlhu.

Na Swindon jezdí téměř stoletá mašinka jménem Ffestiniog railway, která neúnavně pumpuje do bufetu pod vrcholem stovky návštěvníků, kteří zde bužírují a zírají z oken. My zíráme, leč nebužírujeme. Mark dlouze šát-rá v prkenici, kupuje dva čaje a říká něco jako 'Došly pošli'. Podávám mu připravenou dvacetilibrovku. Vezme si ji bez uzardění. Ví, že pro mne to je tisícovka, ale pro něj, nezaměstnaného, to může taky být pěkný peníz. Jsa sponzorován, zatvářil se keep smiling a došel pro dvě piva. Stejně jsem si ale mohl nejdříve koupit prospekt a pár pohledů a dát mu až zbytek; kdy se ještě podívám do Walesu. Shit. Nenechám si zkazit vejlet.

Na vrcholu posledního kopce se Marek dává do řeči se třemi Australany. Dává se zřejmě do řeči kdykoli a s kýmkoli. Už mu trochu rozumím, i když nemluví speciálně zřetelně pro mne. Je schopný jít na parkovišti k cizímu auťáku, kde sedí nějaká stará lady, zeptat se jí, jak se má a vykládat jí, že tu má frenda z Prahy a že jedeme do Walesu nebo z Walesu. A tak cestou dolů hučel do profesora matiky a já vedl řeč s mladými, tak pětadvacetiletými Australánky, on a ona. Kdeže se tu vzali. Inu, dopřáli si roční dovolenou. V Anglii? Jo, a před tím se projížděli po Amazonce a lezli na Makču Pikču a teď se chystají do Zimbabwe, tam je levněji. A jakže se taková dovolená zařídí? Inu, dva roky se trochu šetří a hledají se levný ubytovny. Shit. Dneska si nenechám zkazit vejlet.

VII.

Zpátky jsme vyjžděli za šera. Čas mezi osedláním motobýka a půlnočními šachy u Markova kamaráda, ztrávený ve druhé poloze, jsem vyplnil úvahami jazykovými.

Všiml jsem si, že se v Británii hodně mluví anglicky. Na přednáškách, na ulici, v pubu. Také jsem si všiml, že občas dochází k nedorozumění mezi anglicky mluvícím a anglicky poslouchajícím. Na přednáškách to moc nevadí. Tam nemusíte odpovídat, slušný přednášející má buď text nebo obrázky namalované na slajdech a kromě toho by tomu nebylo rozumět ani v češtině. Ale na Markovy věty holé tázací bylo třeba reagovat a tedy rozumět. Vždyť přece jazyk anglický jazyk snadný, vím to už 30 let.

Přišel jsem na to, že neznám dostatečně podstatná jména.

Podstatná jména jsou podstatná. Když k vám Angličan, hubu plnou ovsa, zahovoří blebleblebleswomp, zjistíte vhodně volenými dotazy, že se domnívá, že byste tam neměl chodit, protože tam je swomp. Co tam vlastně je, na to nepřijdete, leda byste se tam šli podívat, což se vám právě snažili rozmluvit.

Ostatní jde samo.

Přídavných jmen stačí deset : big, small, old, new, young, good, fucky, too expensive, Black and white. Zájmena jsou důležitá, ale je jich hrstka (on, ona, kde, v kolik a pár dalších), číslovky jsou na cenovkách, sloves stačí pět (get, put, have, be, go), příslovce jsou přídavná jména bez barev + soon, late, předložky se dávají na konec věty a tudíž je lze ukázat, spojky jsou tři (and, or, if) a citoslovce čtyři (oukej, háj, báj a shit resp. fuck).

Chce to ale znát podstatná jména. A taky bezpečně všechny tvary pomocných sloves, abyste místo '*Už bych večeřel*' neřekli '*Už jsem večeřel*'.

Potřetí spočívá v jediné maličkosti. Těch podstatných jmen je strašná síla. Každá součástka něčeho většího, která má ve slovenštině jednotný název bazmek, má své podstatné jméno. Viz např. *sedile* (kamenné sedátko ve výklenku ve zdi jižně od kazatelny) nebo *squint* (otvor v kostelní zdi, kterým je vidět hlavní oltář z postranní lodi).

Naproti tomu Wolština asi není tak docela snadná. Když na křižovatce spatříte na jedné ceduli Ferencvaros a na druhé Szekesferhervar, je to divný, ale konzistentní. Ve Walesu je na jednu stranu něco jako Ououe-y-cwlcwprsk a na druhou stranu Rynda. To vypadá zcela neprůstředně.

Ptal jsem se Marka a on řekl že Wolšani jsou nešťastný lidi. Upřesnil to v tom smyslu, že mají nešťastnou povahu. Dál to nerozvedl, ale potěšen mým zájmem, zastavil v jedné cukrárně. Přesněji řečeno před ní. V cukrárně hovořili Wolšani, skládající se z Wolšanek a malých Wolšan a já na základě poslechu jejich hovoru a dalších cedulí na křižovatkách vypracoval následující teorii.

Vznik Wolštiny probíhal, podobně jako kuponová privatizace, v několika vlnách. Starowolština se skládá ze tří základních hlásek (uchrochnutí, zachrochtání a odchrchlání), propojených jakýmsi melodickým hučením.

Wolští věrozvěstové provedli transkripci mluvené řeči tak, že mezi shluky souhlásek označující chrchlání vepsali pomocí buď nějakého náhodného generátoru nebo nějakého předchůdce wolšské whisky změř hlásek, které se nečtou, ale odhucí.

Tento psaný projev později inspiroval nějakého misionáře kmene Slováků, který zabloudil až sem, k chrlení novotvarů jako Ryndypan, Ryndypindy, Llangollen, Rhuddla nebo Prostatyn a které se pochopitelně ihned ujaly (Werich: „To je blbý, to se bude líbit“). Původně jsem se domníval, že to byl Čech a jako důkaz jsem chápal ceduli *Nebo*, ale pak mi došlo, že slovenský význam je pro název vesnice přílehavější: *Ráj*.

No a to mladší než královna Alžběta se jmenuje anglicky.

První šachovou partii jsem snadno vyhrál, další dvě podcenil a prohrál. Potěšilo mne, že Markův kámoš to měl doma, s výjimkou hifi koutku, podobně untajdy jako Marek.

VIII.

Nevím pokolikáté už jsem si ověřil, že vůbec není jedno, jak přistoupíte k nasátí města za jediný den. Kupříkladu Benátky je třeba prohlížet z lodi, Prahu z Karlova mostu, Vídeň z kola v Prátru, Moskvu z metra a Brno z oken restaurace s neumytými okny. Londýn, jak se ukázalo, z horní paluby doubledeckeru. Večer. Zakoupiv si v Čedoku jednodenní permanentku, vozil jsem se večerním velkoměstem a přejezdal do busu jedoucího v protisměru, kdykoli jsme se dostali mezi baráky nižší než 60 stop. Byly to nejpěknější chvíle z celého Londýna. Tolik barevných světýlek na mne v životě nemrkalo.

Na Piccadilly a v Soho na vás mrkají nejen světýlka, ale i hezké svlečny před vchody do erotických show. Maličko jen tušit, že zatímco se brodím neony, klesá libra rychlostí Newtonova jablka do hlubin československých třicetikorun, dopřál bych si možná jedenkrát v životě něco prosté pánské radosti. Takto jsem si pouze zapálil v jednom baru Marlorku, dal si za 100 Kč pivo hnusnější než v Humenném a poseděl chvíli u stolku s korejskými nájemnými vrahy.

Odpoledne jsem si prošel londýnskou zeleň. Už padá listí. V Hyde Parku jsem potkával spousty řečníků z čeledí vodního ptactva. Jméno parku je asi odvozeno od hydiny.

Turistické atrakce Londýna mne v úterý nijak nenadchly. Zatímco na ulicích potkáváte výhradně siry v tmavých oblecích a vázankách a ladies v kostýmech, které si zálibně předou nad svou kvalitou, u památek se potloukají vagabundi s bágly na zádech a gnadige frauen s čvaňháký v obli-

čejích. Anyway, sluší se, abych o pamětihodnostech podal alespoň krátké sdělení.

Buckinhamský palác byl celý oblečen do igelitu, což se mu právě docela hodilo. Wensminsterské Aby má, jak jinak, pavučinový strop a parlament právě zasedal chráněn přede mnou boby. Temže je širší a zřetelně čistší než Vltava a pohupuje se na ní spousta barevných člunů. Tower je větší brácha Špilberku. Bylo by jistě zajímavé se za 330 Kč nechat poučit o mučicích a popravčích technikách, ale jaksi jsem to oželel. Nedaleko padacího mostu Tower bridge mi upadl foťák. Vylomila se dvířka jeskyňky na baterie. Měl jsem pocit, pramenící asi z pocitu zodpovědnosti k případným budoucím čtenářům, že bych měl zachytit to, co se mi v Londýně nejvíc líbilo a co není na pohlednicích: průhledy z hlavních streets do bočních uliček a barevná průčelí domů vyrůstající z červenocihlového podhoubí. Takže jsem se místo na bridge, z kterého bych asi nic neviděl (přšlo), vydal hledat foto shop. Nedaleko sv. Pavla, kde má katafalk pan Newton, mi usměvavý mladý muž jediným odborným pohybem zasunul dvířka na své místo, takže se mi poštěstilo nafotit film, na kterém však bohužel nic není (přšlo).

Vstupné do galerií (Tate a National) je dobrovolné. Dočetl jsem se to později v prospektu. Při jejich prohlídce jsem se domníval, že jsem proklouzl a radoval se z umění více než obvykle, takže jsem nebyl úplně zklamán, což asi bylo na místě: neviděl jsem tam nic, co bych už neviděl jinde, s výjimkou Constabla a Turnera, a ti jdou snadno oželeť. Jste-li v Londýně jediný den, je určitě rozumnější se mrknout na voskové figuríny, Stevensonovu lokomotivu nebo modrého Mauritia.

V info u sv. Pavla inzerovali světovou exhibici pana Maneta. To jsem ovšem musel.

Vlezné bylo 3 (165 Kč). Vystaven byl jeden namalovaný a jeden nenamalovaný obraz.

V životě jsem tak usilovně nezíral na nenamalovaný obraz. Měl se jmenovat 'Únik Rocheforta' a vystaveny byly tři jeho studie: Rochefort z ánfasu, něco mezi smutným Chaplinem a veselým Hitlerem, maličký člun s maličkým Rochefortem, hlavičku jak hrášek s knírkem, ale je to on, plující v širém moři a detail lodě v kousku moře. Kdyby obraz s Rochefortem s hlavičkou jako hrášek byl ten plánovaný, byl by s Rochefortovou velikostí na podobizně plátnem 6 krát 6m. Vidím ho před sebou. Škoda, že to pan Manet vzdal.

Namalovaný obraz byla Poprava Maxmiliána. Z připojených skic a verzí, sehnanych po celé světě, bylo přímo hmatatelné, jak se pan Manet nadřel s rozestavením karabiniérů tak, aby Maxe odkrouhli co nejelegantněji.

Snad bych ještě poznamenal, že jsem bydlel u známých na jednom z před-

městských sídlišť. To představuje jednu hlavní třídu a kolem dvacet tisíc identických jednopatrových domků, s parkovištěm před a zahrádkou za, obé o šířce bytu. Ale: každá hlava rodiny je svým vlastním domovním důvěrníkem.

IX.

Český bus Bohemia tour jsem našel na Victoria station s menšími problémy než Victoria station. První dva Budvary jsem do sebe nalil dřív, než jsem se prokázal platnou jízdenkou.

Trajektem jsme dopluli tentokrát do Calais. Cestou hovězím rájem mám nepříjemný pocit, že mne někdo pozoruje. Pak jsem na to přišel: ty baráky! Mají nahoře dvě a dole většinou jen jedno okno a koukají. Některé docela vyjeveně pomocí kulatých nadočnicových oblouků.

Zastavujeme v Antverpách, kde je čas pouze na dva snímky šera a malého asociálního bobříka (krádež pohlednice), už potom projíždíme Bruselem a nábřežím Liege. Belgická města jsou vybavena památeční architekturou trochu těžkotonážní, podobně jako třeba v Lipsku. Jinak jsou stejně barevná a nápaditější než anglická. Úzké členité štíty vnitřního města jsou na okrajích vystřídány strohými horizontálami autosalónů a skladů, vilky a hospůdky mají vlnité římsy a viděl jsem i vilu s okny připomínajícími náhodný výběr.

Sedím obličej nalepený na skle. Celej život koukám do panelů. Snad proto tak úpěnlivě zírám na něco jiného. Jako když si někdo vezme ošklivou ženskou. A možná z téhož principu má naopak Marek doma takový bordel.

Jedeme nocí mezi pastvinami a světlo jako ve dne. Belgičani si prostě na dálnici svítí. Kde na to berou. Za mnou sedí mladý muž, vracející se z librokopecké výpravy z farmy ve Skotsku, 2 libry/hod. Ještě netuší, jak se jeho hromádka tvrdé měny v posledních dnech smrškla. Když dálnice i světla na hranici s Německem končí, otáčím se k němu a říkám něco jako Proboha, kam to jedem? Usmívá se a říká: Počkejte doma.

X.

A ovšem ano. Konce vyprávěnek z cest do vzdálených cizin jsou odporně stereotypní.

Ranní zácpa v Rozvadově, v jediném pruhu, kde nestojí kamióny, jsou dvě kolony aut čelem k sobě, kdykoli se uvolní metr místa pro nezbytné couvání, ihned je znemožní někdo, kdo se tam nacpe z protisměru. Nakonec, jak jinak, se z toho nějak vybabřeme a zastavujeme u bufáče. Zavřeno. Pod

zatím ještě skoro čitelným nápisem Jednota otevřeno 10-18' chybí 'Míru zdar' a 'Na nový rok do Evropy krok'.

Nu što, do Prahy je kousek. No ale co je to tady za baráky. Jako by je projektovalo malý děcko. A jako by přežily nálet. A hele, paneláky. A, no to snad ne, půlmetrový uschlý kopřivy ve škarpách a na stráních. A v zahradách! V privátních zahradách! Panebože. Zatahuju záclonku a začínám listovat v ukořistěných materiálech.

SLOVNÍČEK ANGLICKO-ČESKÝCH VÝRAZŮ

train	<i>trejn</i>	rychlý rychlík
exhibition	<i>exhibišn</i>	exhibice, výstava
entropy	<i>entropy</i>	neurčitost, která roste, když si jí nevšímate
football	<i>fodbal</i>	hra připomínající fotbal ale podstatně tvrdší
Johnny Walker	<i>džony volkr</i>	Jenda Chodec
Bath	<i>bath</i>	Lázně
Stonehenge	<i>stounhendž</i>	Kamenný plot
countryside	<i>kántrysajd</i>	krajina, kde je víc stromů než baráků
motobike	<i>moutobajk</i>	motorový býk
untidy	<i>antajdy</i>	bordel
shit	<i>šit</i>	výraz nelibosti či překvapení (kakraholte?)
fucky	<i>faki</i>	zatrachtilý
swamp	<i>swomp</i>	močál
too expensive	<i>tú expensiv</i>	moc drahý
Black and white	<i>blekenvajt</i>	Černo bíl
get	<i>get</i>	něco sobě
put	<i>put</i>	něco někam
go	<i>gou</i>	někdo někam
do	<i>dú</i>	někdo něco
O.K.	<i>oukej</i>	O.K.
hi	<i>háj</i>	ahoj
by	<i>báj</i>	ahoj
doubledecker	<i>dabldekr</i>	dvojitý autobus
show	<i>šou</i>	šou

Ostrov, kde je vítr doma
(Nesoustavná zpráva o cestě do Irska)

Stanislav Komenda

„Ať cesta vede k setkání
Ať vítr vane do tvých zad
Ať slunce teple zahřívá tvou tvář
déšť padá měkce na tvoje pole
A než se znovu sejdem
ať tě Bůh podrží
v dlani své ruky“ (Irské pozdravení)

POZNÁVAT ZNAMENÁ – POROVNÁVAT

„Tím, že stvořil člověka, prokázal Bůh svůj smysl pro humor“

Studenti a mladí lidé vůbec, vyjždějíci dnes z Čech až na konec světa (což je, geometricky vzato, obrat velice problematický, protože svět jako věc povahy kulové a kulaté nějaký konec sotva může mít) prostě připojují ke své dosavadní životní zkušenosti zkušenost novou. Rozkukávají se. Pro staršího člověka je ovšem rozkukávání především porovnáváním nově viděného s jeho vžitými standardy. A protože srovnávání patří k základním heuristickým principům, skrze něž poznáváme a jejichž aplikace posouvá vědění člověka i člověčenstva (snad) dopředu, a protože metodologie vědy a výzkumu patří tak trochu k autorovu řemeslu, jsou tyto řádky zaznamenávány nejen pro potěšení, ale i jako povinnost.

MOŘSKÁ NEMOC ADMIRÁLA NELSONA

„Manželství uzavíraná před kapitánem lodi platí pouze po dobu trvání plavby“

Můj tříměsíční pobyt na Dublin Institute of Technology financovala Komise evropských společenství v rámci projektu TEMPUS 2194: *Technology Transfer in Information Technology*. Podobné akce jsou dílčími kroky na naší cestě do Evropy – což by mělo především znamenat, že o sobě budeme zítra vědět víc než víme dnes, abychom se postupně dokázali shodnout na jistých standardech evropského chování – aniž by se přitom ztrácel svéráz kultury kteréhokoliv dílčího evropského etnika. O zmíněném projektu Hanácké noviny před několika týdny stručně referovaly v souvislosti s přednáškami dr. Brendana O'Shea, které se uskutečnily na lékařské fakultě.

K poznání patří i skutečnost, že východo- a středoevropská zkušenost s reálným socialismem nezahubila představy o socialismu jako principu, podle něhož má stát výrazně zasahovat do řízení společnosti a do způsobu rozdělování národního bohatství. Mnozí lidé, a to nejen v Evropě, považují tento princip stále za naději pro budoucnost a za prevenci sociální a ekologické katastrofy, k nimž svět chaoticky spěje. Otřesnou skutečností socialistické praxe, kdy záfný ideál zdegeneroval v byrokratickou zřůdu, ekonomickou bezmocnost a znásilnění elementárních lidských práv, vidí spíše jako chybu praktické realizace nežli teorie. Naštěstí mnozí zároveň chápou, že obrovský společenský experiment, v němž jsme my posloužili dějinám jako morčata a pokusní králci, byl zaplacen příliš drazé.

Poznávání má i jiné, nepříjemné stránky. Protože našinec cestou do Evropy šetří, jezdí autobusem. Irsko je však ostrov, na který se od nás musí přes dvojí vodu – Britský kanál a Irské moře – a protože autobusy Kingscourt Expressu po vodě nejedí, přijdou na řadu ferries. To jsou ovšem lodi, jejichž pohyb považuje lidské ústrojí rovnováhy za nepřírozený a patřičně na něj reaguje. Velmi přirozeně a ne moc příjemně.

Čtyřhodinovou cestu z Ostende do Doveru bych jen stěží mohl připočítat ke svým životním úspěchům. Kdyby mě byla při výstupu z lodi vítala v Doveru samotná britská královna, asi bych to byl přijal velice vlažně, plně soustředěn na věci mnohem všednější. Mou mysl zaměstnávala představa, že tohle všechno budu muset za pár hodin a o pár set kilometrů (vlastně mil) na západ absolvovat ještě jednou. A kdyby mě byl v téhle chvíli Stvořitel požádal, abych mu nejbližší den a noc vrátil, protože je naléhavě potřebuje pro někoho jiného, vyhověl bych mu bez váhání a s pocity vděčnosti.

Útesy doverské byly v souladu s pověstí bílé, s nádechem do zelena. Já taky. Angličané jsou však znamenití psychologové: Neplodné rozjímání o stavu těla přerušili důkladným průzkumem mého stavu sociálněekonomického – kam a proč se putuje a z čeho se tam hodlá putující uživit. Immigration Officer, s nímž jsem na tohle téma absolvoval svou první debatu na britské půdě, mě nakonec odměnil vstupním razítkem, jímž mi povolil na půl roku ve Spojeném království pobývat, a zároveň mi zakázal po oněch 6 měsících být tam zaměstnán. Pracovat zřejmě mohu – ale pro britské úřady musí zůstat SK z ČR povinně nezaměstnaným. I tohle patří k našim evropským poznatkům – mít práci (která byla pro nás až donedávna povinností a matkou pokroku) je tady výsada.

Na Victoria Coach Station mě čekali přátelé z partnerské Staffordshire University, kteří slíbili mou cestu do Evropy obohatit pětihodinovou exkurzí po jednom z pupků světa (na rozdíl od člověka má svět těch pupků víc; rozhodně má taky víc i jiných orgánů – a naši představu, že za své

srdce považuje Evropa výhradně nás, bychom neměli brát jako životní jistotu). Byla by drzost, kdybych se pokoušel popisovat Temži, Tower Bridge a Downing Street, které už byly popsány tolikrát, odpovědněji a lépe. Moje vnímání bylo nepochybně ovlivněno únavou z nevyspání a drsného Neptunova zacházení. Rozhodně si však pamatuji, že mě velice povzbudilo, když jsem byl ujištěn (rozhovor o počasí nad Kanálem jsme vedli na Trafalgar-ském náměstí), že i admirál Nelson (sem přijde pohled na vrchol sloupu) při každé své plavbě ... utrpěl mořskou nemocí. Tahle informace mi spolu s večerí v italské restauraci umožnila nastoupit večer do autobusu BUS EIREANN (s obrázkem uhánějícího chřta na boku) s jistou nadějí.

Časně ranní tři a půl hodiny na ferry mezi waleským Holyheadem a přístavem v Dublinu proběhly hladce. Snad se u Neptuna přimluvil admirál Nelson, působilci dnes tam nahoře jako patron mořsky nemocných. Možná Neptunovi došlo, že má u nás v Olomouci kašnu, takže by Hanáci měli mít u něho protekci. Možná ovšem měly nějaký vliv i ony tři kinedryly, které jsem si preventivně naordinoval a které admirálu Nelsonovi v době napoleonských válek začátkem 19. století dostupné nebyly.

HISTORIE – UČITELKA NEPOUČITELNÝCH

„Kdo se nedokáže poučit z chyb své minulosti, je odsouzen k tomu, aby si minulost i s jejími chybami zopakoval.“

„Irská diplomacie je umění poslat člověka k čertu (případně na jiné místo, kam i u nás býváme posíláni) takovým způsobem, aby se poslaný začal na cestu těšit.“

Slýcháme a čteme teď hodně o problémech sjednocené Evropy. Případá nám to někdy vzdálené – asi jako když se za plotem hádají bohatší sousedé a my si říkáme: Mít tak vaše starosti (a Rotschildovy peníze). Snad nejbližší jsou nám tyhle problémy ve chvíli, kdy si jdeme vyměnit naše skromné koruny za některou z evropských měn. Sjednocování Evropy je především sjednocováním se na mechanismech rovnováhy, balancování systémů s rozdílnou dynamikou průmyslu, zemědělství, obchodu, politiky, tradic. Tohle nebude nikdy definitivně hotovo – podobně jako se nikdy neustálí věčně neklidné vlny Kanálu. Sjednocovat se – to znamená usilovat o dohody, přistupovat k jednáním už předem s vůlí ustoupit a přijmout kompromis. Vlády evropských států se přitom musí vyrovnávat s požadavky vlastního národního zájmu – jak demonstrují jednání o dovozních kvótách a zemědělské politice vůbec. Stejně jako nás, také ostatní evropské státy zatěžují stovky stínů minulosti, jizev po někdejších křivdách, nespravedlnostech a násilí. Celý tento proces je vlastně obrovskou školou, v jejíchž osnovách

má hlavní vyučovací předmět název – důvěra a tolerance. Jde o to uvěřit, že všichni mohou získat, aniž by kdokoli ztratil. V tomto smyslu se stala Bosna pro Irsko výstrahou, podněcující další iniciativy pro řešení problému Ulsteru.

Projekty ERASMUS zajišťující výměnu studentů mezi univerzitami evropských zemí, které jim poskytují možnost realizovat část studia v zahraničí, přispívají k poznání kultur, zvládnutí jazyka a pěstování vzájemné tolerance. Programy TEMPUS, určené pro některé země střední a východní Evropy, mají – kromě své ekonomické dimenze – úkol podobný. Na Dublin Institute of Technology tvoří při přednáškách o irské kultuře zahraniční studenti jedinou skupinu, v níž jsou Češi jedněmi z mnoha, lišícími se od ostatních pouze přízvukem.

Česká tradice je poznamenána množstvím změn. Takovým množstvím, že se tradice v mnoha ohledech vlastně ani nestačila vytvořit. Působíme tak leckdy dojmem nestability, chaosu. Příkladem může být vývoj struktury našeho školství, kdy se kdejaký chvilkový ministr pokoušel zanechat po sobě pomník v podobě školské reformy. Těch pomníků je tolik, že připomínáme muzeum; přitom podstatnou součástí novějších reforem bylo vždycky bourání principů a struktur reforem předchozích. Něco z této „tradice“ by se dalo rozpoznat i v porevolučních změnách posledních tří let. Demokratické změny mnoha věcí byla nezbytná; lečacos se však dělalo jen proto, aby vznikl dojem pohybu. A protože je mnohem snazší vyměnit kabát nežli kůži, a nápis, firmu a formu nežli obsah a podstatu, mnohé z toho, co jsme změnili, byly pouhé kosmetické úpravy, které se nedotkly toho hlavního: povzbuzení motivace ke studiu, zlepšení účinnosti, účelnosti, racionální zpětné vazby mezi školou a společností. Nastaveným zrcadlem může být zmatek a nedůslednost v systému akademických, pedagogických a vědeckých hodnot, pro veřejnost dnes v podstatě neprůhledném, na který jako na děravou zástěru našívá novelizace zákona záplaty dílčích zájmů různých profesionálních skupin a lobbies.

Irská historie má s českou společné to, že se musela po mnoho staletí vypořádávat s přítomností velkého souseda. Britsko-irské vztahy nebyly idyličtější než vztahy německo-české. Irové v republice dodnes nepovažují svoje úsilí o samostatnost za dovršené – je tu přece problém šesti hrabství Ulsteru, jedné ze čtyř tradičních provincií ostrova (Leinster, Munster, Connaght, Ulster), v nichž protestantská většina trvá na svém spojení s Velkou Británií. Přesto však Iry ani nenapadlo zavrhnout po vzniku Irské republiky (Irish Free State – 1922) angličtinu – dobře vědí, že by to bylo počínání neracionální, a rozum a praktičnost mají před emocemi přednost. Volili jinou cestu – z gaelštiny, která jako aktivní jazyk přežívala začát-

kem tohoto století v jediné oblasti na západě ostrova (v denním styku ji údajně užívalo jen několik desítek tisíc lidí), vytvořili moderní irštinu jako jazyk schopný plnit všechny funkce, které na něj kladou nároky komunikace v běžném denním styku, v obchodě, v kultuře, vědě. Irské ulice jsou dvojjazyčné, v irštině jsou nápisy v obchodech, double-deckerech, ve veřejných institucích. Irština je vyučovacím jazykem ve školách, píší se jí knihy a irsky se vysílají některé pořady v televizi. Rozhodně se však nepočítá s vyloučením angličtiny – což by bylo nerozumné v době, kdy se tato stává stále více univerzálním jazykem v mezinárodním styku. Angličtina otevřela a stále otevírá dveře do světa irské kultury a vědy: tak například z irského prostředí vyšel mnohem vyšší počet nositelů Nobelovy ceny než z prostředí českého.

Obecná znalost angličtiny je základem irského internacionalismu; usnadňuje získání zaměstnání i mimo ostrov. V zahraničí (v USA, Velké Británii, Kanadě, na Novém Zélandě, v Jihoafrické republice a v Austrálii) žije víc Irů (tj. těch, kteří si svoje irské kořeny uvědomují) nežli na ostrově. Irská praktičnost je důvodem, proč zdaleka ne všichni Irové irštinu plynne ovládají; V Ulsteru, kde není její znalost intenzivně státem podporována, se užívá irštině mnohem méně.

Jestliže oprostít se od angličtiny by bylo velice komplikované, zbavit se britského pravidla ježdění vlevo by bylo jistě proveditelné mnohem snadněji. Přesto ani o to se Irové nepokusili – možná byli příliš velkorysí na to, aby si museli svou suverenitu dokazovat právě tímto. V Dublinu jezdí double-deckery stejně jako v Londýně – jejich poirštění spočívá v tom, že jsou na rozdíl od červených londýnských zelené (výjimkou jsou autobusy slavnostní, které si můžete vypůjčit na svatbu, a které jsou vyvedeny mnohobarevně).

Irsko zachovalo v zásadě i někdejší měnu (irská libra je dnes přibližně 1:1 s britskou librou sterlingů); dělením libry na 100 pencí prakticky začala i skončila aplikace desetinného systému.

Angličtina jako jazyk Irů výrazně ovlivňuje také pojem emigrace. Zatímco pro Čecha znamená změna místa pobytu adaptaci na zcela odlišné kulturní prostředí a především změnu jazyka, zůstává Ir i v USA, Kanadě, Austrálii a Jihoafrické republice anglicky mluvícím subjektem. Zdá se, že podstatná část katolického kléru (včetně biskupů, arcibiskupů a kardinálů) v anglofonní oblasti jsou původně Irové anebo potomci Irů, kteří se vrátili vystudovat teologii na některé z mnoha kolejí své vlasti. Na pultech irských knihkupectví, stejně jako na irských televizních obrazovkách se objevují díla produkovaná kdekoli v anglicky mluvícím světě. Prostě – zatímco český exulant mění jazyk, stačí irskému exulantovi, aby vyměnil dialekt.

POČASÍ JE „CHANGEABLE“

„Úvěr poskytujeme pouze zákazníkům nad 80 let, pokud se dostaví v doprovodu obou rodičů.“

Tvrdí se, že pro Angličana je počasí základním námětem rozhovoru. Pokud je to pravda, jsou Irové jiní. Bavit se o počasí není zajímavé, protože je vždycky stejné – totiž proměnlivé, changeable. Jeden ze tří zdejších meteorologů, předpovídajících v televizi, jak by být mělo, se tváří přitom tak rozpačitě, jako by se za to, co sděluje, divákům omlouval. Zdá se mi, že český výraz „proměnlivé“ není pro překlad tak docela výstižný – přiléhavější by bylo „kdykoli schopné se proměnit“. Rozhodně tu platí, že zapomenout si ráno vzít kapesník je sice nevhodné, zapomenout si vzít deštník je však hazard. Pokud by se mělo najít něco stálejšího než déšť a vlhkost, je to vítr. Irsko je ostrov, kde je vítr všudypřítomný, kde má svou mateřskou základnu. Mám hypotézu, že irská rusovlasost a pihovatost nějak s větrem souvisí – obojí je tak univerzální. Po pár týdnech toulání se ulicemi Dublinu se mi zdálo, že tohle je největrnější místo Evropy. Z omylu mě vyvedla exkurze na místa irského pravěku, do Tara a Newgrange v hrabství Meath, to jest na venkov. Proti tomu, jak tam to na kopcích foukalo, byly dublinské ulice idyla. Vedou se tu teď taky diskuse o přirozeném zemědělství; řekl bych, že ovce a krávy, které se v takovém povětrí dokážou povalovat na studené, mokré zemi, musí být zdravé jako buk. (Zdání ovšem klame: polovina irských krav má tuberkulózu).

Mám ještě další hypotézu – týká se irského nadšení pro sport všeho druhu. Jen tak mimochodem, otázce – jaký druh sportu provozují – jsem musel čelit záhy a opakovaně. Odpověď, že mě sport vždycky nudil, ani mých 100 kilogramů úhledně rozložených kolem pasu, mým irským známým nezabránilo, aby svou otázku znovu a znovu opakovali. Budu si muset vymyslet nějaký výhradně český národní sport, v jehož provozování tady mi brání zvláštní technická náročnost. Nejspíš gorodky – jenže je tu riziko, že by mohli chtít, abych je to naučil. Ale vraťme se k oné hypotéze.

V Irsku panuje 12 měsíců do roku duben a doma se moc netopí. V našich českých poměrech by se řeklo, že se netopí vůbec: je-li venku 10 stupňů Celsia, je doma přibližně 12. V hospodách přibližně 11, takže pojem „útulná hospůdka“ asi irský slovník nevede. Pivo je studené, whisky poměrně drahá. Zbývá proto dvojí, čím se můžete zahřát – čaj a sport. Pro nesportujícího našince se tím rozhodování poměrně zjednodušuje.

Irové pijí čaj hojně, a když nepijí čaj, sportují. Podle té mé hypotézy to není z nějaké abstraktní lásky ke sportu – ale proto, že sportovní pohyb je způsob, jak se zahřát. A čaj nemůžete pít nepřetržitě nějakých 16 hodin

denně.

Irské sportování, zejména o sobotách a nedělích či svátcích, má mnoho podob. Fotbal evropský, zde zvaný soccer, fotbal národní (irský, gaelic – v podrobnostech odkazují na odborníky), něco se hraje míčem kulatým a něco šišatým, při jednom se hra rukou trestá a při jiném přikazuje, hraje se hurling, k čemuž musíte mít plochý klacek velmi nebezpečně vyhlížející, pěstují se hry mezinárodně uznávané jako jsou golf, tenis, rugby, kulečnická a koukání na koňské dostihy. Sporty jsou provozovány náruživě, se zaujetím (jinak by ztratily smysl, protože by se nikdo nezahřál) a s promodralým nohama. Děšť sportovní činnosti nebrání – kdyby se měla kvůli každé přehánce dělat přestávka, rovnalo by se to zákazu sportu.

Hřiště jsou nezbytnou částí škol; i podle pořadů televize je patrné, že osvěta usiluje, aby se sportovní pohyb stal samozřejmou součástí životního stylu. Vůbec se pěstuje kult zdraví – u řezníků jsou sádlo, škvarky a špek buď neviditelné anebo dobře schované, v reklamách se všichni výrobci předstihují, kdo vymyslí silnější argument proti cholesterolu – dokonce i pekaři v případech chleba. Tažení za zdravím zároveň doprovázejí praktická opatření usnadňující společenskou integraci handikapovaných, postižených – při pohybu na ulici, nákupu, vstupech do budov, přístupech na toalety, ale i v přístupu ke vzdělání. Svět je však plný paradoxů: v tomto všeobecně sportujícím národě, který tak prakticky cení zdravý životní styl, vídávám denně při svém ranním „kráčení“ do ústavu skupiny školaček a studentek (jsou snadno k rozpoznání, protože nosí školní uniformy) s cigaretou v ruce pochoduujících větrnou ulicí anebo postávajících v závětví školního vchodu. I ženy kouří na ulici – podle statistik vůbec kouří víc žen než mužů. Tohle je možná průvodní jev jiné společenské záležitosti – a tou je emancipace žen, feministické hnutí, které je v Irsku o to nápadnější, že je to země prakticky katolická, což dokazuje mimo jiné i vysokou porodností, výstavbou nových kostelů a jejich hojným navštěvováním.

Tenhle odstavec začal o počasí a pojednal o všem možném. Patří se proto poznámkami o počasí ho zakončit.

Po pár týdnech v neznámé zemi si ledačeho všimnete a smysl něčeho dokonce pochopíte. Mezi věci, které jsem dlouho nechápal, patřila otázka, jak se suší prádlo v zemi, kde je vzdušná vlhkost téměř stoprocentní a kde se topí podle zásady, aby člověk nikdy nezmrzl, ale zároveň nikdy úplně neroztál. Nakonec se to vysvětlilo – sušení obstarává neúnavný vítr.

Také vztah k teplotě je součástí obecné kultury: zatímco můj irský kolega si stěžoval, že v pražském hotelu nemohl pro úmorné vedro spát, já se tady před večerní televizí balím do dvou dek, mezi něž si vkládám hrnek horkého čaje.

Člověk je – jak praví slogan vývojové biologie – tvor specializovaný na nespecializaci, což mu umožňuje adaptovat se (zpravidla ovšem nebiologickými mechanismy) na téměř jakékoli podmínky. Zatímco já byl vychován v zásadě, že sedat na předjarní zemi je životu nebezpečno, tady se na vlhkém trávníku ve větrných březnových parcích povalují skupiny lidí čtoucích si přitom noviny se zřejmě stejnými pocity, s jakými řádně vychovaný Olo-moučák rozbílí začátkem června svou deku někde na Poděbradech. Před zdejším neúnavným větrem se batolata v kočárcích chrání igelitovými obaly (obalován je kočárek, nikoli batole); docela běžně se však uvidí batole nechráněné, bez pokrývky hlavy a zřejmě přitom nestrádající. Vůbec tady panuje velká nestandardnost oblečení; vedle školaček a studentek naboso a mladých žen s dekoltem i mladíků v košili se uvidí kožich a běžně dlouhá šála. Klobouk jen zřídka; čepice je v Dublinu jediná – nosím ji já.

Můj průzkum není rozhodně úplný – ale mám dojem, že Irové jsou dost vlasatí. Svůj názor na souvislost ryšavosti a pihovatosti s počasím jsem už vyjádřil – zdali s počasím souvisí také sklon dětí k obezitě, to nevím. Údajně více než polovina ženské populace považuje svou hmotnost za nadměrnou.

ŽENSKÁ OTÁZKA A ŽENSKÁ ODPOVĚĎ

„ *Strips bar open 9.00 – 8.59* “

Irsko je země s katolickou tradicí, navíc velice živou. Ženská emancipace se prosadila nejdříve v zemích protestantských – a teprve odtud se šířila jinam. V Irsku se o svobodě ženy velice diskutuje; jablkem sváru poslední doby se stal názor na možnost přerušení těhotenství (dosud je nelegální). Ve Spojených státech sráží obava z obvinění ze sexuálního obtěžování nejedno mužské sebevědomí až k nule (viz zprávy českého spisovatele a publicisty profesora Oty Ulče z Binghamtonu, N.Y.); v Irsku má feministické hnutí mimo jiné i podobu požadavku, aby se pod pokličkou „rodinného tajemství“ neskrývaly případy pohlavního zneužívání vlastních dětí a týrání manžel-ek. (Do jisté míry s tím souvisí i týrání slabších spolužáků ve školách). Nedávno uzavřený případ skončil vysokým trestem pro takového otce – zejména však otevřel tento temný kout sociálního života veřejné diskusi. Celá věc je pozorně sledována katolickou církví, která tradičně považuje rodinné záležitosti za doménu svého zájmového vlivu.

Ženská otázka se v nedávné době dotkla církve a její prestiže také přímo. Případ nese jméno Annie Murphy, dnes americké občanky, která loni veřejně vystoupila se sdělením, že otcem jejího (dnes 18 letého) syna je Eamonn Casey, biskup v Galway (středisko západní provincie Irsku – Connaght). Biskup Casey se po jejím prohlášení vzdal úřadu a odešel jako řadový kněz

do Ameriky; místo jeho pobytu není známo. Annie Murphy popsala svůj životní příběh v knize, která se počátkem letošního dubna objevila v irských knihkupectvích a měla se stát bestsellerem. Kniha se jmenuje *Zapovězené ovoce* (Forbidden Fruit) s podtitulem *Skutečný příběh mé tajné lásky k biskupovi v Galway*. Nedávné televizní vystoupení autorky uvádělo knihu na trh a stalo se tribunou polemiky tradičního pohledu na morálku (v Irsku byla svobodná matka donedávna ostrakizována) s postojem propagujícím zásadu svobody ženského chování. Zdá se, že veřejnost, loni výrazně jednaním A. Murphy podrážděná, dnes ve značném procentu její jednání přijímá. (Mne, Středoevropana s reálně socialistickou výchovou zaujalo to, co snad nikoho nezaujalo tady: že totiž ona dáma učinila příběh své lásky předmětem obchodní činnosti; podle toho, co jsem se dočetl v komentářích novin, jde v knize více o sexuální fakta než o umění).

Jiného druhu, byť pořád ženské otázky se dotýkající, je kniha *Ženy, které vyhrály* (Women Who Won), obsahující životní příběhy žen, které se prosadily do politických funkcí v nedávných volbách; je mezi nimi i vylíčení osudu paní Mary Robinsonové, nynější prezidentky Irské republiky, dámy sympatické a pohledné a občany státu respektované. Imponuje jim, že je představitelka jejich země přijímána v zahraničí se zájmem a obdivem. Zdá se, že stát, který dokáže zvolit do svého čela jedince zajímavého, má bod k dobru.

DVAKRÁT MĚŘ ...

„*Věříme Bohu – ostatní platí hotově (In God we trust – others pay cash)*“

Našinci navyklému na důsledné prosazování mezinárodního standardu fyzikálních a chemických jednotek SI (přes školní učebnice nejen fyziky a chemie, redakce odborných časopisů a knih, ale i praxi laboratorního a průmyslového měření), připadá irský systém měření a vážení jako velice archaický. Základní standardy měř a vah jsou tradiční, anglické – a další jednotky se z nich neodvozují podle desítkového a desetinného principu. Při běžném nakupování se váží na libry (pound = 0,454 kg), její půlky a čtvrtky. Pivo (Guinness, Carlsberg, Heineken – Stout, Ale, Lager) se čepuje do pint (něco málo přes půllitr), od čehož se přísně odečítá vrstva pěny. Obezita se tu měří, tj. váží na kameny (stones), výška těla na stopy (foot) a palce (inch). Kopce na jih od Dublinu, Wicklow mountains, měří 3 000 stop, tj. asi 1 000 m.

Snad proto, že bez desítkového a desetinného převádění jednotek se obchoduje dost těžkopádně, je tu velice rozšířený prodej podle principu „x

kusů za libru". Matematicky by se řeklo, že jde o inverzní, reciprokou transformaci; dohoda mezi nakupujícím a prodávajícím se nevede přes požadavek daného množství zboží vypočítáním příslušné částky peněz – ale tím, že se k dané pevné částce dodá příslušné množství zboží. Tak je vám nabízeno za jednu libru $x = 15$ mandarinek (případně 20 poněkud unavených), $x = 4$ žemle, $x = 3$ limonády a podobně. Kupující je při volbě tohoto způsobu prodeje lákán jistou slevou (je-li nabízen jeden banán za 20 pencí, za libru jich dostanete 6). Řekl bych – jako učitel – že tento způsob prodávání, zahrnující vedle aritmetiky také psychologii, dost komplikuje život autorům učebnic elementární matematiky při vymýšlení příkladů do školních příruček.

Základní fyzikální veličinou je rovněž čas. Kapitalistický slogan, že čas jsou peníze, jsme u nás zpravidla interpretovali výhradně tak, že v čase se prostě dají peníze vydělat. Má to však i svou obrácenou stranu – jako každá mince. V čase také zboží stárne – některé se kazí, vychází z módy. Systém, kde se obchodem a službami živí velmi podstatná část populace, musí na tohle reagovat; a tak se tady na každém kroku setkáte s nabídkou slev a s nejrůznějšími druhy výprodeje. Teprve potom si člověk uvědomuje, že nabídka a poptávka, spotřeba a obrat jsou určujícími pákami, udávajícími takt primární výroby – a ne obráceně; tady už neplatí, že co se vyrobí, taky se nějak spotřebuje.

Společnost zaměřená na výkon regulovaný racionální spotřebou se musí vypořádávat s některými negativními důsledky tohoto mechanismu. Patří k nim zejména nezaměstnanost, v Irské republice dnes přesahující 20 % práceschopného obyvatelstva (asi 300 000 lidí). To je velice, velice mnoho; vytváření nových pracovních příležitostí je bodem č. 1 vládního programu – bodem přísně sledovaným, a vedle problému Ulsteru politicky nejžhavějším. Nezaměstnanost zasahuje především mladé lidi, nekvalifikované, a souvisí i s odbytovými potížemi zemědělské produkce. Existuje fenomén bezdomovectví (homelessness); několik tisíc lidí v Dublinu spí na ulicích, nádražích, ve výklencích domů a obchodů; na mostě sedí žebrák, někdy žena s nemluvnětem. Samozřejmě, že tohle není jev specificky irský – známe ho i u nás. Jedním z úkolů sociologie je rozpoznat podíl ekonomie a podíl psychologie na existenci tohoto jevu: jistá část populace prostě odmítá nechat se integrovat do stávajících společenských struktur. Složitost života se zdá prohlubovat – a neschopnost či neochota vyhovět požadavkům doby bude jistou část obyvatel postihovat stále. Tato otázka musí být společensky kontrolována – už proto, že je tu souvislost se zločinností (krádeže, loupeže, násilí, vandalství, drogy a dětská prostituce se stávají i v katolickém Irsku problémem; reakcí na to je například masově praktikovaná instala-

ce poplašných sirén v domech, bytech a autech, kdy je zloděj odstrašován rizikem, že přiběhnou sousedé).

Jen tak mimochodem – i tyhle sirény dokáže ovlivnit všudypřítomný irský vítr. Když to tady před pár dny foukalo trochu silněji než obvykle (což v našich poměrech znamená, že byla vichřice), povalil vítr cihlovou zídku „mého“ domu, otřes či vibrace zapnuly alarm a já tak rámusil na celou ulici až do večera, kdy jsem se vrátil z ústavu. Zdálo se však, že to nikoho příliš nevzrušovalo. Ani policii ne.

Tahle relativnost vnímání mi připomíná příhodu, kterou popsal snad už Karel Čapek v Anglických listech.

Ve studeném, větrném nedělním ránu (měřeno irsky – to znamená pár minut před dvanáctou) mě před kostelem oslovil starší gentleman – Nádherné jitro, není-liž pravda – a já v tu chvíli právě si dýchající na zkřehlé ruce byl tak zmaten, že jsem mu přisvědčil, že jako máme opravdu nádherné jitro, bezpochyby. Obloha byla ocelově šedivá, s jediným, zcela přehlédnutelným otvorem, kudy prosvítalo modře. Zdali tam někde bylo taky slunce, to nevím – ale pokud bylo, jistě se klepalo zimou.

ŠKOLA (NĚKDY HAZARDNÍ) HROU

„Byla to tak obtížná kniha, že jsem se neodvážil doporučit ji ke studiu nikomu, kdo ji neměl už předem prostudovanou“

Irské základní a střední školy se vedou v katolickém duchu, mnohé jsou církevní. Nedávná biskupská konference důrazně žádala, aby připravovaná reforma (i tady se reformuje) vliv církve respektovala. Škola pro výchovu budoucích učitelů (Teachers College), kolem níž denně chodím, nese jméno irského národního světce Sv. Patricka.

Struktura vysokého školství se zřejmě v posledních desetiletích výrazně mění a rozšiřuje. Kromě Dublin Institute of Technology, který mě hostí a který je zřejmě velice nově vybudován, jsem byl pozván na University College Dublin, což je velkoryse postavená škola, dobudovaná před pár lety s podporou Evropského společenství, a viděl jsem Dublin City University nedaleko místa, kde bydlím (Santry); i to je škola evidentně zcela nová a s podporou Evropského společenství budovaná. Parlamentní zasedání jsou přístupná veřejnosti; měl jsem příležitost vyslechnout interpelace poslanců, v nichž žádali ministra školství o zřízení nových škol (kolejí) ve venkovských regionech a rozšíření stávající sítě ve městech mimo Dublin. Rozpočet je přitom napjatý – zřizování a podpora vysokých škol však patří mezi priority, protože kvalifikovaný jedinec snáze získává práci. Vzdělávání v regionech se chápe i jako prevence vystěhovalectví.

V Dublinu je soustředěna téměř třetina obyvatel Irské republiky (asi jako kdyby Praha měla 3 milióny lidí).

Tomu samozřejmě odpovídá i vysoká koncentrace škol. Různých kolejí je tu nepřehledně – nikdo z kolegů nebyl schopen síť škol mi podrobně popsat. Diverzifikace – různorodost – je značná: je mnoho kolejí soukromých a církevních. Tradiční je Trinity College – jediná kolej University of Dublin – založená anglickou královnou Alžbětou v roce 1592 (v té době bylo olomoucké jezuitské univerzitě 19 let). Trinity se svým významem blíží Oxfordu a Cambridge; až do roku 1921 byla výhradně protestantská – katolíci přijímání nebyli vůbec nebo jen omezeně.

Vzdělání patří v Irsku k preferovaným hodnotám; toto stanovisko má své hluboké kořeny a důvody v historické tradici. Přestože Irsko není bohatá země, vzdělání se rozhodně podporuje. Členství v Evropském společenství (od roku 1973) je pro zemi ekonomickým přínosem, nepochybně podporujícím také rozvoj školství (žádná významnější sociální skupina proti členství nevystupuje). Pro naše české poměry není bez zajímavosti, že irské vysoké školy zavedly a zavádějí školné; je odstupňováno podle typu škol a využívá se jako nástroj řízení školské politiky. Technologický institut je škola levná a sociálně dostupná – roční poplatek činí 300 liber. Vysoce prestižní tradiční (a menší) Trinity College žádá 2 000, což je cena levnějšího auta.

Angličtina a široká integrace do mezinárodního akademického světa způsobují, že na irských univerzitách není třeba diskutovat o světových standardech, prostě tu samozřejmě jsou. Přednášky cizinců jsou tu běžnou záležitostí, Visiting Professor je standardní pojem. Zaujala mě v této souvislosti jedna věc, totiž zájem publika, návštěvnost přednášek. Navštěvoval jsem nejrůznější z nich, často jen z důvodů jazykových. Vždycky měly obecnost, a nechyběli studenti, přestože se přednášelo od 7 večer. Myslím, že zájem u nás bývá při podobných příležitostech podstatně skromnější.

Irský čas je vůči středoevropskému o hodinu posunut (zpožděn). V onom svém, irském, čase začínají pracovní den později – provoz škol se rozjíždí zhruba od desáté a večer končí mezi osmou a desátou. Knihovna se zamyká v deset, stejně jako počítačové učebny. Před zkouškami a při dokončování projektů (něco jako diplomová práce) je v obojím až do večera plno.

V Dublinu nejsou studentské koleje, ubytování je soukromá věc. Obědvat i nakoupit lze přímo ve školách, služby jsou dovedeny až k zákazníkovi. (Boty vám opraví málem bez toho, že byste si je museli zout).

Knihy a zejména odborné knihy jsou relativně drahé. Platí ekonomická zásada: co se dá vydat masově, je laciné, čeho se prodá jen pár tisíc kusů, je drahé. Proto je specializovaná odborná příručka, brožovaná, pětkrát dražší než vícebarevná vázaná obrazová publikace o Irsku. Knihy se asi kupují

méně než u nás; na periferii knihkupectví nepotkáte. Ve středu města jsou však obrovské prodejny, s impozantní nabídkou z produkce celého anglofonního světa. Některé grocerie (tam se vede všechno, od rána do večera) mají knižní kouty; najdete tam paper-backy, detektivky a vůbec lehčí čtení. Nabídka ženské nahoty je velmi skromná; v tomhle směru jsme u nás pokročili poměrně rychle a Iry předčíme.

Na cenu knih reagují studenti po svém – vybrané části si kopírují; kopírky jsou dostupné a nevystydnou. Něco jako naše skripta tu učitelé nevydávají (rozhodně ne masově).

V domě, kde bydlím, je knihovna umístěna vedle krbu. Obsahuje 4 svazky – dva pojednávají o golfu, další je průvodce po Irsku; telefonní seznam nepočítám. Čtvrtý svazek je sborník statí a projevů presidenta Spojených států Johna F. Kennedyho z let 1947 až 1963 „Let the word go forth“ vydaný jeho osobním tajemníkem Theodorem C. Sorensenem v New Yorku v roce 1988. Rodina Kennedyů byla irská – a Irové mají tuhé kořeny, jimiž v rodné půdě drží. JFK mluvil kdysi v irském parlamentu – a Irové ho mají za svého. V tom sborníku jsem našel – při listování – dva odstavce, které rozhodně nepřekryje čas; pocházejí z doby, kdy osud světa visel na vlásku sovětských raket na Kubě.

„Neptejte se, mí američtí spoluobčané, co může vaše země pro vás udělat – ptejte se, co můžete udělat vy pro svou zemi . . . . A vy, spoluobčané tohoto světa, se neptejte, co pro vás udělá Amerika, ale co my všichni dohromady můžeme udělat pro svobodu člověka“,

„Nemůžeme-li odstranit rozdíly, které mezi námi jsou, můžeme alespoň pomoci učinit svět bezpečnějším v různorodosti. Protože konec konců nás spojuje, že všichni společně obýváme tuto malou planetu. Všichni dýcháme též vzduch. Všem nám jde o budoucnost našich dětí. A všichni jsme smrtelní.“

IRSKO A SEVERNÍ IRSKO

„ Život je záležitost natolik nebezpečná a riskantní, že se člověk musí snažit ze všech sil, aby ho dokázal prožít až do konce “

Snad každá země má své živé bolavé místo, ještě nepokryté jizvou historie. Pro Irskou republiku je takovým místem Ulster – jedna ze čtyř historických částí ostrova, jejichž šest hrabství se rozhodlo po roce 1921 setrvat ve svazku s Velkou Británií. Důvody oddělení byly náboženské – historický vývoj vedl k tomu, že na severu ostrova se usazovali angličtí a skotští usedlíci v průběhu minulých století častěji než na jihu, východě a západě.

Anglikánská církev se zde od 16. století (poté, co Jindřich VIII. odtrhl Anglii od katolické církve a znepřátelil se s papežem) prosadila a upevnila své postavení natolik, že v době, kdy se rozhodovalo o definitivním uspořádání Irské republiky (1921), měla převahu 70:30 nad katolíky. To rozhodlo o setrvání části Ulsteru, šesti hrabství z irských 32, jako součásti Británie. Náboženské zastoupení je přitom rozděleno velmi nerovnoměrně – v hrabstvích Fermanagh a Tyrone mají katolíci dokonce převahu a anglikánská (protestantská) většina se omezuje na hrabství Londonderry, Antrim, Down a Armagh. V roce 1922 vypukla – kvůli rozdělení ostrova – občanská válka, která způsobila Svobodnému státu irskému mnoho škod nejen materiálních.

Na statutu Ulsteru se za 70 let nic podstatného nezměnilo. Nesouhlas se stavem věcí se už mnoho let projevuje teroristickou činností Irské republikánské armády (IRA), provádějící většinou pumové atentáty (často za použití českého Semtextu) proti objektům loyalistů (protestantů) a britské armády v Ulsteru, ale také na britském ostrově i v samotném Londýně. IRA je ilegální i v Irské republice. Protestanté v Ulsteru odpovídají terorem vůči severoirským katolíkům.

Oficiální vztah Irské republiky k IRA je negativní, atentáty jsou odsuzovány. Pravdou ovšem je, že násilí plodí násilí – a už dávno není zajímavé, kdo vlastně začal. Počet obětí za poslední čtvrtstoletí se odhaduje na 3 000.

Katoličtí občané Irské republiky (asi 93 % obyvatel) jsou toho názoru, že jim Angličané v minulosti nesmírně ublížili a že jejich vzájemné dějiny jsou přehlídkou nesplněných slibů, zrad a násilí. Nicméně – uvědomují si, že tohle bylo dávno. Velká Británie je pro ně důležitá jako obchodní partner a odběratel irského zemědělství. I politické vztahy jsou těsné: neexistuje vzájemná pasová povinnost. Po nedávném atentátu, kdy IRA zabila výbuchem bomby dva chlapce ve Warringtonu, konala se v Dublinu i jinde masová protestní shromáždění, kde byla činnost IRA odsouzena – a to přesto, že vzápětí zabila protestantská strana na oplátku několik katolíků přepadem auta na silnici. Právě v těchto dnech, kdy tohle píšu, se k uctění památky nevinných obětí sešli ve Warringtonu presidentka Irské republiky Mary Robinsonová spolu s vysokými představiteli katolické i anglikánské církve.

Ptal jsem se, jaké východisko z této téměř balkánské situace připadá v úvahu. Odpověď není snadná – radikální jednorázové a okamžité řešení neexistuje. Faktem je, že katolíci – díky vyšší porodnosti – zvyšují svůj podíl na severoirské populaci; dnes je anglikánská převaha nad katolíky dána poměrem 60:40 místo někdejších 70:30. Ve dvou či třech hrabstvích z šesti mají teď katolíci většinu – jenomže ta zbylá, ekonomicky nejvýznamnější, zůstávají výrazně anglikánská.

Existují iniciativy, které usilují přivést všechny strany mající podíl na konfliktu, k jednání. Veřejnou výzvu tohoto druhu učinil vůči IRA senátor Gordon Wilson, kterému lidé z IRA před několika lety zabili dceru. V posledních dnech se začalo uvažovat i o eventuální změně dvou článků ústavy Irské republiky, které postulují sjednocení ostrova. Zřejmé je jedno: cokoli by vedlo ke zdrženlivosti a zřeknutí se násilí, je žádoucí a dobré.

KULTURA VŠEDNÍHO DNE

„Opravitelé ulice, kteří se představili jako Kenton Utilities Board Gáis Contractors, umístili nad svou rozkopávkou nápis: ‚Omlouváme se za všechno nepohodlí, které jsme vám tímto způsobili, telefon (01) 6232656‘“

U nás jsme začali před pár lety s úvahou, že kultura národa a země má svůj základní ukazatel ve stavu toalet. Nuže, podle tohoto měřítko Irové kulturním národem jsou. Stav příslušných zařízení v institucích a hospodách není co vytknout. Jenomže není co vytknout ani stavu těchto zařízení v parcích, kde dokonce i teplá voda teče a vzdušné sušičky mokré ruce osuší a zmrzlé ohřejí; dále podávám zprávu, že ve zcela venkovské hospodě v hrabství Meath, osamělé (v Irsku vlastně vesnice na náš způsob nejsou, mají tu izolované farmy a pak jakási seskupení domů na způsob osady) mě po pintě Guinnessu poslali na dvůr, kde ve zcela nepatrném staveníčku bylo i umyvadlo a ručník. A to jediným sousedem této uprášené hospůdky byl opuštěný hřbitov (nejzachovalejší hrob nesl datum pohřbu 1909) a rozvaliny kamenného kostela. (V Irsku je rozvalin a ruin všeho druhu a stáří tolik, že konzervace a údržba všeho nepřichází v úvahu). Víím, že moje poznámky nejsou vyčerpávající statistika; nicméně – dospěl jsem k názoru, že z hlediska výše uvedeného je Irsko zemí civilizovanou více než jiné – nechci jmenovat. A protože jsou i tato veřejná zařízení označována dvojjazyčně, naučil jsem se irsky vedle slova poslanec a předseda vlády jedno slovo další: FIR znamená MUŽI.

Když jsem se nedávno nechal slyšet, že Dublin je čisté město, dívali se na mě jako na provokatéra. Je pravda, že v neděli večer je v ulicích Dublinu nastláno papíry, mastnými sáčky od tradičních „fish and chips“, igelitovými pytlíky od čokolád, plechovkami od piva, slupkami od banánů a čímkoli jiným představitelným i nepředstavitelným. S tímhle materiálem si pohrává vítr, čímž chci říci, že ho prohání ulicemi rychlostí automobilu, rozvěšuje pytlíky po stromech, živých plotech, elektrických drátech a na hlavách Středoevropanů. To je pravda. Jenomže druhá část té pravdy je, že se taky uklízí. Veřejně i privátně. Ono soukromé uklízení zahrnuje střihání

trávníků na anglický způsob, zametání před vlastním prahem a prahem obchodu, jakož i lakování dveří a plotů a oprašování trpaslíků, kteří se ve zdejších zahradách poměrně hojně vyskytují – částečně i barvách národních – zelené, bílé a oranžové. V národních barvách je tady spousta věcí, asi proto, že ty barvy byly odkoukány z toho, čeho je ke koukání tolik: z barvy trávy, vápencových zídek mezi pastvinami a kvetoucích daffodilů (podle mě je to narcis, ale ruku do ohně za to nedám).

Řekl bych, že Irové jsou velkorysí. V kontrastu s anglickou akurátností to zvlášť vynikne (já dodnes nemám v pasu žádné irské razítko). Úřadováním pohrdají i v oddělení, kde jsem měl svůj stůl a židli. Velkorysý je irský vztah k času: každé hodiny ukazují něco jiného, některé možná trvale. Ptal jsem se; bylo mi praveno, že Bůh stvořil čas, aby Irům sloužil – a ne, aby jim život komplikoval. V běžném provozu školy má podle rozvrhu vyučovací hodina 60 minut (u nás 45); na mou udivenou otázku – jak že je to s přestávkami na odpočinek a přechod z učebny do učebny – se mi řeklo, že se to vždycky nějak urovná. Jeden učitel skončí o deset minut dřív a druhý začne o patnáct později; co paměť školy sahá, nikdo si s tím hlavu nelámá, protože s tím nikdy žádné problémy nebyly.

Dublin je město kategorie miliónu obyvatel, s domy v centru do čtyř poschodí, na periferii s řadovými patrovými domky. Paneláky jsou tu věcí téměř exoticky neznámou. Aut jako všude na západě, metro chybí – veřejnou dopravu obstarávají převážně double-deckery. Být řidičem autobusu je tvrdé a určitě vyčerpávající řemeslo. Jezdí se na doraz, takže i riskantně. Pouliční světla chodce nerozmazlují, řidiči jim však dávají šanci; jde o jakousi nepsanou dohodu, podle níž ulice není mateřská škola, nicméně zákeřnost a zlomyslnost tam nepatří.

V obchodě je pánem na hřišti zákazník. Vybírá si neobtěžován; obchodník respektuje, že peníze v kapse má ten druhý. Podařilo se mi z přečpaného regálu shodit sklenku medu a ta se rozbila. Omluvil jsem se a chystal ji zaplatit. Pravili – No problem – a peníze nevzali. Hygienické zásady se dodržují jednoduše a prakticky: například řezník si během objednávky navleče na ruku sáček (jako rukavici), do ní vezme žádané maso, z rubu udělá líc – a je bezkontaktně zabaleno. Celé se to pak ještě dá do pytlíku, aby se na ulici měl vítr čím zabývat.

Pevné kontejnery na odpadky se nevedou. V dohodnutou dobu (v naší ulici je to neděle večer) se pytel (pytle) s odpadem vynesou na chodník nebo alespoň na kraj zahrádky. Raději zavázané – jednak tu fouká a rackové a straky (těch je jako u nás vrabců) se chovají jako podle Alfréda Hitchcocka. V domácnosti se tyhle černé igelitové pytle instalují do velice šikovných nádob, které umožňují jednoduchou a účelnou manipulaci.

Krb je v domácnosti pravidlem. Je malý, topí se v něm jen někdy, a to zřídka dřevem, častěji černým (anglickým) uhlím nebo briketami irské rašeliny. Dříví se prodává zpravidla v grocerii, kde bývá vystaveno vedle kbelů s kytkami, bedniček mrkve a pytlíků brambor. Lesů je v Irsku pramálo.

Internacionalismus a tolerance Irů se promítají do vztahu k cizincům. Ačkoli každý pátý práceschopný Ir nemá zaměstnání, uživí se tu spousta cizinců v obchodech, restauracích, školách: Číňané, Italové, Řekové, Indové a jiní tu vyvažují a prodávají, aniž by jim v tom někdo z vlasteneckých důvodů bránil. Mezi těmi několika statistiky, s nimiž jsem se tu sešel, byla Angličanka, Indonézan a Polák – naturalizovaní, nikoli jenom přechodně hostující.

Kultura irských hospod (alespoň těch, které jsou označeny jako „bar“ či „pub“ se od našich obyčejů liší tím, že si objednané pití odnesete od pultu ke stolu sami; platí se systémem z ruky do ruky. Hospod je tady ovšem řada druhů; někde vás obslouží u stolu. Jakýmsi hybridem mezi obchodem a hospodou jsou „take away“, což je „shop“, kde vám udělají jídlo, které zaplatíte a vezmete s sebou. Alkohol (pivo i tvrdší nápoje) v láhvích i plechovkách vedou shopy označené „off licence“; mají právo prodat, ne však nalít. Vcelku je třeba konstatovat, že ten, kdo má peníze, hladem či žízní v žádnou denní a noční hodinu v Dublinu nezahyne.

Ke kultuře všedního dne patří i biograf. Návštěva pozůstává v tom, že zaplatíte 2 libry a sednete si kam chcete; sedadla se nečíslojí.

SAINT PATRICK'S DAY

„ Vy, generace žijící ve svobodě, nezapomeňte na nás, na generace, které žily nadějí na svobodu “

Irský vztah k vlasti, vlastenectví, vystihuje docela věrně Kollárovo: „Jen svobody kdo hoden, svobodu zná vážit každou – kdo do pout jímá otroky, sám je otrok“ – čímž bych chtěl vyjádřit, že irské národní sebevědomí se nepotřebuje upevňovat zatracováním národů jiných. Irové se chlubí irským, nepohrdajíce přitom ne-irským. Svou čest si dobývají sami, aniž by se přitom omezovali na vlastní zápecí – svoje výkony hodnotí zcela samozřejmě v mezinárodním měřítku.

17. března je den sv. Patricka, patrona země (žil v 5. století a zasloužil se o christianizaci Keltů na ostrově); den je státním svátkem a důvodem k průvodu po O'Connell Street, což je něco jako Václavské náměstí v Praze. Je to náramně malebná a hlučná podívaná se zeleno-bílo-oranžovou převahou, mažoretky pochodují naboso bez ohledu na počasí, alegorické vozy

mají pivovary, sportovní kluby, školy, nemocnice. Veliké jásání, nadšení a promodralost nohou. Základem průvodu jsou kapely. Poprvé v životě jsem viděl hasiče (zdejší Fire Brigade) v sukních, které zřejmě patří k jejich slavnostní uniformě. Nechybí Kačer Donald, Disneyland, postavy z televizních seriálů; svůj alegorický vůz mají i homosexuálové a lesbičky (s nápisem, že i oni a ony zdraví sv. Patricka).

Na pořádek dohlíží policisté (Garda) a skupiny studentek s označením škol na rukávech. Vlastní aranžmá je sympaticky improvizované, amatérské. Snad jenom polovinu dvouhodinového průvodu obstarávali Dublinané a skupiny jednotlivých hrabství (counties). Jejich kapely, dudácké i jazzové, střídaly větší či menší skupiny cizinců, ale zejména skupiny Iro-Američanů z New Yorku, Pennsylvanie, Texasu, Kentucky. Představovali se jako tenisté, basketbalisté, fotbalisté, rugbyisté – a všichni se hlásili ke sv. Patrickovi, včetně nemála černých mladíků a slečen mezi nimi. Snad největší sympatie vzbudila skupinka Američanů nesoucí transparent „Rodina O'Donnellů zdraví své bratrance v Irsku“; při početnosti zdejších rodin to možná bylo myšleno doslova. Vztah Irů ke sportu dokládá průvod studentů nesoucích jména všech sportovců, kteří pro irské barvy získali světové uznání; ihned za nimi početná skupina sportovců z řad tělesně postižených, na vozíčkách.

Dravá (a snad i zdravá) kapitalistická současnost si do vlasteneckého nadšení přisazuje reklamou, ale také cedulkami a nápisy na postavičkách mažorettek, že skupinu tu a tu sponzorovala ta či ona banka nebo firma. Alegorický vůz hrabství Tipperary využil průvodu, aby v Dublinu připomněl, že celostátní výstava koz se u nich koná jako obvykle koncem května.

V předvečer svátku sv. Patricka se ve škole (Dublin Institute of Technology) konala slavnost národního tancování: jmenuje se to irsky Ceilí (vyslov „kejlí“), účastní se studenti i učitelé, hudba je v tradičním obsazení (housle, malá harmonika – akordeon, foukací harmonika), doplněná kytarou; patří sem i dudy. Tu a tam národní kroj (mužský): bílá košile, vyžehlená zelená sukně, podkolenky, u pasu kilt. Pivo se nalévá i rozlévá, podle zásady, že co neuškodí žaludku, nemůže poškodit ani parkety v Gleasom Hall, slavnostním sále školy. Tancování probíhá asi tak, jak by probíhalo u nás, kdyby Jeho Magnificence pan rektor vyhlásil pro své poddané Českou besedu; rozhodně je v tom víc nadšení a dobré vůle než znalosti.

V irské lidové hudební tradici je zřejmě dost podstatný rozdíl mezi písni taneční a jinou. Ty taneční jsou rytmicky výrazné, rázné a rychlé (možná jen pro mne); to, co se jenom zpívá, je spíš melancholické. Prý to má racionální důvod: tancovalo se na svatbách a křtinách, zpívalo při vzpomínání na ty, kdo byli na moři nebo v exilu. Pro své hostující členy a zahraniční studenty obstarala škola vstupenky na koncert irské národní hudby (vstup-

né nemalé) v Národní koncertní síni; mužské pěvecké trio, které jsem před tím viděl vystupovat v televizi, bylo znamenité a mezinárodně úspěšné; pro irskou neformálnost bylo příznačné, že se tři dospělí chlapi postavili na pódium v texaskách a kostkovaných košilích. Obecenstvu to naprosto nevadilo; ústroj v hledišti zahrnovala všechno od manšestráků po večerní toalety. Zajímavé a nikoli ojedinělé je, že Národní koncertní síň je součástí areálu jedné z dublinských univerzit – University College Dublin.

Irská hudební tradice ovlivnila i věc tak všední jako jsou mince. V irském státním znaku je lyra, která zaujímá také celý avers irských mincí. Revers zobrazuje, s výjimkou nejmenších 1- a 2- pencí, irskou faunu: Na jednolibrovce je jelen (když u nás byli mamuti, žil tady jelen, proti kterému je los trpaslík – doloženo kostrou v přírodovědném muzeu), na 20 pencí připadl kůň, na 10 pencí ryba (podrobnosti nežádejte, tady je výběr ryb nesmírný) a na 5 pencí býk. Tyhle piktogramy zabírají tolik místa, že na číslice skoro nezbylo; číslice jsou velice drobné, což v prvních dnech cizinci, navíc dalekozrakému, ztěžuje orientaci. Mince jsou velké a těžké; ptal jsem se po důvodu a řekli mi, že je to příznak solidnosti měny.

Irský smysl pro tradici a historickou paměť se projevuje ještě jinak. V kostelích, starých i nových, najdete na lavicích mosazné cedulky s vyrytými nápisy, oznamujícími darování, věnování na památku toho či onoho, s prosbou o modlitbu za zemřelé. Podobné tabulky připomínající dar se najdou na univerzitě, v muzeu, v galerii, v parku. Z 19. století i starší, ale také z předloňska. Když někdo daruje, považuje se za správné, aby se pamatovalo a připomínalo, protože lidská paměť je náramně krátká.

IRSKO – OD EVROPSKÉHO DÁVNOVĚKU DO EVROPSKÉHO DNEŠKA

„*Žádné přísady – kromě času (Nothing added – but time)*“

– z televizní reklamy neúnavně zdůrazňující přírodní čistotu Bulmersova jablečného moštu.

První lidé se do dnešního Irska dostali začátkem 6. tisíciletí před Kr. (B.C.), po skončení poslední doby ledové. Lidé střední doby kamenné (mezolitu) se živili lovem a rybolovem, usazení podél pobřeží, v okolí jezer a řek. Mladší doba kamenná (neolit) dospěla na Blízkém východě do stadia zemědělství; lidé, kteří sídlili na ostrově kolem roku 3 500 B.C. pěstovali obilí, chovali domácí zvířata a vyráběli keramiku. Bydleli primitivně, pomocí kamenných seker však stavěli z vápence velkorysé hrobky pro své mrtvé. Kolem roku 1 800 B.C. se na ostrově objevují bronzové předměty; měď se těžila místně, cín se dovážel z dnešní Anglie a Španělska. Z pozdní doby

bronzové (od 1 200 B.C.) pocházejí vynikající zlaté šperky; expozice je v Národním muzeu v Dublinu.

Kolem roku 700 B.C. se do Irska dostávají Keltové (Galové); znali železné zbraně a nástroje a mluvili řečí podobnou dnešní moderní irštině. Původní obyvatelé převzali keltský jazyk a s Kelty splynuli.

Z doby bronzové pocházejí kamenné kruhy, o nichž se soudí, že byly jakýmsi primitivními observatořemi určenými pro měření nejdelšího a nejkratšího dne v roce; jedná se o menší analogie anglického Stonehenge. Typickým hrobem doby bronzové je malá kruhová kamenná mohyla, zastřešená plochými kameny. Je jich všude v Irsku plno, tvoří dominanty na kopcích, kde se kolem nich pasou ovce. Velké hroby v nížinách rozebrali farmáři na stavbu zídek ohrazujících pastviny a na stavbu domů. Existují i „obří hroby“ téměř 5 000 let staré, se zchovalou falešnou klenbou a pohřební komorou přístupnou úzkou chodbou; i tady se předpokládá astronomický účel. Veřejnosti je přístupný obří hrob v Newgrange (hrabství Meath), který byl upraven jako památník předkeltského Irska. V údolí řeky Boyne jsou ještě hroby v Knowth a Dowth. Některé kameny jsou zdobeny ornamenty a kruhy; jejich snímek využívají irské televizní noviny jako svůj obrazový úvod.

Z raně keltského období se dá doložit hrazené osídlení na mnoha místech ostrova; zbytky kruhových hrazených sídlišť jsou v Tara (hrabství Meath), Navan (hrabství Armagh) a jinde. O něco mladší jsou jednotlivé vertikálně usazené kameny ve tvaru sloupu, popsané písmem Ogham. Jednotlivá písmena mají podobu čárek kolmých k podélné ose kamene; Keltové takhle psali až do doby křesťanské. V posledních stoletích před nástupem křesťanství ovlivnili kulturu Irska druidové, působící jako kněží, učenci a věštcí. Tradice se předávala ústně a zahrnovala zřejmě i občasné lidské oběti. Vedle druidů působili v té době také profesionální právníci (brehons) a básníci (filidh), kteří byli zároveň udržovateli tradice. Nejranější dochované irské rukopisy jsou psány latinsky, jsou to opisy bible a žalmů. Pověsti keltského Irska shromažďovaly rukopisy od 12. století, i když jazyk naznačuje, že byly přejímány z ranějších děl pořizovaných od 9. století.

Údobí křesťanství začíná v Irsku od 5. století. Z raného období se uchovaly některé primitivní kamenné klášterní cely nebo poustevny ve tvaru včelího úlu – ale zejména keltské kamenné kříže, některé bohatě zdobené ornamenty. Ze 7. století pochází keltský iluminovaný rukopis Book of Durrow, z 8. století Book of Kells – obě přechovává jako vzácný unikát knihovna Trinity College v Dublinu. V té době už Irové křesťanství, na ostrov kdysi importované, formou misí exportují do Evropy.

Kolem roku 800 se v Irsku vylodí skandinávští Vikingové; Dublin vlast-

ně založili oni (Keltové byli lid venkovský). V průběhu dalších staletí Vikingové s Kelty splynuli a své spojení se Skandinávií přerušili.

100 let po bitvě u Hastingsu, v níž Vilém Dobyvatel (1066) dobyl Anglii, vyloďili se Normané i v Irsku; s nimi přichází na ostrov evropský feudální systém. Zatímco v Anglii původní obyvatelé s Normany časem splynuli a vytvořili jednotný národ, Irové vytvořili proti Normanům opozici – a tedy vlastně, už od 12. a 13. století, začíná pro Angličany „irská otázka“. K jejímu prohloubení dochází v polovině 16. století, kdy se Jindřich VIII. rozchází s papežem a zakládá anglickou církev. Irský odpor proti reformaci provádí náboženský útlak a osazování irské půdy anglickými a skotskými osadníky (obvykle vojáky okupačních vojsk). Tento proces probíhá razantněji v Ulsteru, a zakládá tak důvod dnešního stavu.

S francouzskou revolucí koncem 18. století začíná uvědomělý boj Irů za národní samostatnost. Tomu čelí Anglie tím, že roku 1800 vyhláší unii Velké Británie a Irska, a končí činnost irského parlamentu. Politické snahy irské inteligence komplikuje katastrofální hlad (great famine), kdy ve 40. letech 19. století ničí plíseň sklizně brambor, a kdy se smrtí hladem a emigrací redukuje počet obyvatel ostrova z 8 miliónů na asi 5. Pasivní přihlížení anglických landlordů, vlastníků půdy, zvyšovalo tradiční nepřátelství mezi nimi a irskými nájemci.

O velikonočních 1916, uprostřed 1. světové války, dochází v Dublinu k povstání a vyhlášení republiky. Po týdnu bylo anglickou armádou potlačeno – Irsko však zůstalo od té doby pro Velkou Británii válčištěm, na kterém vedla Irská republikánská armáda (IRA) partyzánskou válku proti armádě, policii i administrativě. Za britského ministerského předsedy Davida Lloyd George (jednoho z vítězných politiků 1. světové války) dochází k volbám – odděleně v 26 hrabstvích „jižního“ Irska a 6 z 8 hrabství „severního“ Irska (Ulsteru) a jednání, které končí přijetím smlouvy (1922) a odchodem Britů ze Svobodného státu irského. Část politiků s oddělením severních hrabství nesouhlasí; propuká jednoroční občanská válka, s velmi ničivými následky.

Ve druhé světové válce zachovalo Irsko neutralitu. V roce 1948 je formálně zrušeno dosavadní ústavní spojení s Velkou Británií a rok nato vystupuje Irská republika z Britského společenství národů. Od roku 1973 je členem Evropských společenství.

Mění se presidenti a předsedové vlád (Taoiseach, čti „týšuk“). Zůstává otevřená rána šesti hrabství v Ulsteru, IRA a sebevražedná nedůvěra tamějších katolických nacionalistů a protestantských unionistů.

IROVÉ A ČEŠI

„Chcete zdvojnásobit hodnotu českého automobilu Škoda? – Je to úplně jednoduché: natankujte do něho benzin!“

Tento vtíp prý koluje mezi dublinskými studenty – říkali mi zdejší čeští studenti; moc nám ke cti není. Sám jsem tady škodovku, Favorit či Forman neviděl – prý jich jezdí relativně dost v Británii.

Z geopolitického hlediska je zřejmé, že česko-irské vztahy sotva mohou být stejně bohaté jako vztahy česko-rakouské. Přesto však existují.

Od 4. století př. Kr. (tj. B.C.) žili Keltové (Galové) na irském ostrově stejně jako v západní a střední Evropě. Od 3. století po Kr. (tj. A.D.) postupně převládly na dnešním českém území germánské kmeny, a od 6. století pak kmeny slovanské, přišly s proudy všeobecného stěhování národů oné doby.

Keltové v Irsku přijali křesťanství záhy, už v 5. století (viz sv. Patrick) a sami začali vysílat své misie na britský ostrov a evropskou pevninu. Vzdálenost od Říma přitom vedla ke značné autonomii Irů vůči papeži, zejména v oblasti liturgie. V 7. – 9. století působila iroskotská misie také v germánském Regensburgu, odkud ovlivňovala i christianizaci slovanských kmenů na území Čech. To ovšem bylo dávno.

Ze současných českých reálií projeví mí známí znalost pojmů Zátopen, Havel, Dubček, Kundera a Semtex. Irové tvoří komunitu příliš malou, aby si mohli dovolit do ní se uzavírat. O naší současné situaci vědí ledacos, třebaže nám zdejší noviny pozornost nevěnují (což je dobře, protože noviny zajímají především tragédie, násilí a krev). Zprávy z Moskvy bývají na první stránce, hned vedle zpráv o Ulsteru.

Šel jsem v neděli ráno (tj. dopoledne) svou trasou do centra. Na prázdné ulici zastavil a svezení mi nabídl starší gentleman. Nejenže věděl o existenci České republiky – znal i jména Klaus a Mečiar a vůbec byl velice obstojně orientován v situaci. Také podle soutěží a kvízů v televizi (a těch je tam opravdu požehnaně) se dá usuzovat, že studenti středo- i vysokoškolských jsou slušně vzdělaní v širší historii, politice, zeměpisu, umění. Když si člověk přebere, že pro jejich svět je, samozřejmě, mnohem důležitější Amerika a západní Evropa než Evropa střední, nezbyvá mu než odhadovat, že všeobecná vzdělanost tu má dobrou úroveň. Z Dublinu se prostě Praha stěží může jevit jako pupek světa nebo srdce Evropy – přestože ti, kdo v Praze byli, ji nadšeně chválili.

Běžně se tu ví, že se Češi rozešli se Slováky. Několikrát jsem odpovídal na otázku, jsem-li Čech nebo Slovák. A často se divili, proč se dělíme, když se nepereme (anebo proč se nepereme, když se dělíme). Vysvětloval jsem

to; zdali moje argumenty byly dost pádné a přesvědčivé, nevím. Oni vědí svoje ze severního Irsku; dnes však musí nějaké výhrady vůči sousedům překousnout každý, a kompromis je heslo v evropském politickém slovníku hned na první stránce. Irové nikdy nekáceli pomníky v ulicích svých měst s takovou horlivostí, s jakou jsme to činili my. V ulicích Dublinu se najdou pár kroků od sebe sochy a pamětní desky hrdinů povstání z roku 1916 a anglických lordů, vícekrátů a baronů, kteří Iry ekonomicky, politicky a nábožensky omezovali. U nás máme pomníky padlých za 1. světové války; jenže tam nápisy nezdůrazňují, že padli za říši rakousko-uherskou a císaře Františka Josefa I. Tady se nápisy o tom, že irští vojáci toho či onoho pluku padli za anglického krále nebo královnu někde v Indii, uchovávají bez dobového přehodnocování. K irské snášenlivosti patří i to, že historicky nejvýznamnější chrámy (např. Christ Church Cathedral a St. Patrick Cathedral) byly ponechány anglikánské církvi (Church of Ireland), ačkoli je země takřka výhradně katolická a anglikánů je pouze asi 3 %.

Irská televize vysílá tu a tam české animované filmy; filmy o ekologii v Čechách se uvádějí jako odstrašující příklad (irský vzduch a voda jsou zřejmě nejčistší v Evropě).

Chodíval jsem v neděli do Hugh Lane Municipal Gallery of Modern Art na polední koncerty a přednášky. Mají tam na Parnell Square stálou malou výstavu waterfordského skla; Waterford je středisko výroby těžkého broušeného olovnatého skla, s dávnou tradicí, kterou později anglická omezení potlačila, a která se v posledních desetiletích soustavně obnovuje. Dnes jsou slavní hlavně produkcí sportovních trofejí – pohárů, váz a mis. Ptal jsem se kustoda, zná-li české sklo – neznal. Nicméně – dal mi katalog, z něhož jsem vyčetl, že v úsilí navázat na někdejší slavnou tradici prostudoval hlavní podnikový výtvarník (Chief Designer) Miroslav Havel kolekce Irského národního muzea. Takže jsou tu i takové česko-irské souvislosti.

A nakonec, abych nezapomněl; znají tu českou hudbu – Dvořáka, Janáčka, ty mi uváděli spontánně. A narazil jsem i na paměťovou stopu slávy českých motocyklů Jawa z padesátých a šedesátých let.

* * *

Velikonoce mají pro Iry význam nejen jako velké křesťanské svátky. Právě o velikonočním pondělí 1916 vyhlásili povstalci ze schodiště hlavní pošty na O'Connellově ulici v Dublinu republiku – což zaplatili svými životy – a právě o velikonočním pondělí 1949 byla Irská republika ustavena se všemi atributy suverenity. Těchto několik stran budiž proto chápáno i jako poděkování autora těm, kteří mu pobývat v Dublinu umožnili a usnadnili.

O velikonočních 1993

S. Komenda, Dublin

Zdeněk Fabián, Old good England	2
Stanislav Komenda, Ostrov, kde je vítr doma	13

HIBERNIA INSULA

Informační Bulletin České statistické společnosti vychází čtyřikrát do roka v českém vydání a jednou v roce v anglické verzi. Předseda společnosti: Prof. Ing. Václav Čermák, DrSc., VŠE Praha, nám. W. Churchilla 4, 130 67 Praha 3.
Adresa redakce: Dr. Gejza Dohnal, Jeronýmova 7, 130 00 Praha 3. E-mail: dohnal at cspuni12.bitnet